

**ДОБРИ
ЖОТЕВ**

Птичи хор

Вълчи Вървища

Лесньо

Избрани творби за деца

ДОБРИ ЖОТЕВ

ИЗБРАНИ ТВОРБИ ЗА ДЕЦА

chitanka.info

ПТИЧИ ХОР

ВРАБЕЦ

*Казват, че не съм красив,
че съм рошав и свадлив,
че не съм добър певец,
нито пък голям храбрец.*

*Може да е вярно туй;
но, момченце, ти ме чуй! —
Август мине ли по нас,
ненастанал още мраз,
разни птици хубавци
и прославени певци
през реки и планини
бягат в топлите страни.
А пък аз и в пек, и студ,
необлечен, необут,
все стоя си, всеки знай,
в моя хубав роден край.*

*Нека да не съм красив,
да съм рошав и свадлив,
нека да не съм певец,
аз съм патриот-врабец!*

ПАПАГАЛ

*Вред по птичата държава
мене всеки ме познава —
чужди думи аз повтарях
и така си разговарях.*

*Но за тая занимавка
взеха ме на подигравка —
бил съм чужди думи крал,
бил съм глупав папагал!
Никак не ми беше леко
и от яд веднъж си рекох:
„Папагале, вземай книги
и набързо прочети ги!“*

*Взех и четох без умора
думите на умни хора.
Четох, четох и накрай
ги запомних, то се знай!
Тия думи заповтарях
и така си разговарях.
Думите пак чужди бяха,
но за тях не ми се смяха!*

*Не, напротив — оттогава
все нараства мойта слава —
бил съм много поумнял,
бил съм учен папагал!*

ПАУН

*Колко жалко, колко жалко —
рекли, че съм самохвалко!
Кой голям лъжец може
да скрои такваз лъжа?*

*Но за тая зла обида
аз реших и ще отида
зад реки и зад блата
чак на края на света.
Ще отида и тогава
всеки тук ще съжалява,
ще ме вика с много скръб:
„О, ела, Пауне скъп!
О, ела, Паунче мило,
с твойто прелестно ветрило,
с твойте гиздави крилца
и коронка от перца!“
Ще се върна тук, а всички
някакви си прости птички,
ще признаят, че в света
аз съм пръв по красота?*

*Колко жалко, колко жалко
рекли, че съм самохвалко!...*

ГУГУТКА

*Ум ли нямат във главата
всички хора по земята
от мънички до голями,
та харесват песента ми?*

*Щом запея, те замират,
слушат ме и не разбират,
че е мойта песен лесна
и съвсем неинтересна.
Питах славея на края:
„Я кажи ми да узная
хората какво ги мами,
та харесват песента ми?“*

*Славейко се пообърна
и накратко ми отвърна:
„За това, че ти умееш
от сърце да пееш.“*

КУКУВИЦА

*Куку, куку — не отричам,
само себе си обичам.
Гледам мен да ми е леко,
топличко, удобно, меко...*

*Не обичам, и децата —
тайно снасям си яйцата
да ги мъти в хрсталака
глупавата кака сврака.
Куку, куку — не отричам,
само себе си обичам.
Но пред другите хитрувам,
на прекрасна се преструвам!
Нека всички да запомнят,
че съм нежна, че съм скромна,
че съм честна и умница,
че обичам всяка птица!*

*За да мислят, че в гората,
съм от всички най-добрата,
аз дори се осмелявам
пролетта да възвестявам!...*

ОРЕЛ

*Сто кокошки качулати,
качулати, глуповати
се превиваха от смях,
че не мога като тях
да прелитам над огради
между ниски стари сгради,
над градинки и лехи,
край прозорци и стрехи!
Рекох: „Мога, но крилата
носят ме към небесата,
а светът, видян оттам,
е прекрасен и голям!“
Сто кокошки качулати,
качулати, глуповати
пак превиха се от смях,
че не мога като тях...
Литнах над поля и друми
и на себе си продумах:*

*„Виж кокоши ум незрел,
смеят се, че съм орел!“*

ЧУЧУЛИГА

*Щом зажари жарко лято
и се люшнат ниви-злато,
с кръшни песни във сърцето
аз излитам към небето.*

*Пея, пея и се вдигам,
облаците бели стигам
и сама сред висините
се здрависвам със орлите.
А пък те край мен се реят,
добродушно ми се смеят:
„Пустата му чучулига,
с тез крилца къде се вдига!“*

*Аз тогава им отвърщам:
„Хей, орли, орли могъщи,
песента ми е крилата,
тя ме вдига в небесата!“*

СВРАКА

*Ча-ча, ча-ча, ча-ка, ча-ка,
запомнете — аз съм сврака,
шарена, умница, ловка,
със дебела, яка човка!*

*Ча-ча, ча-ча, ча-ка, ча-ка,
запомнете — аз съм сврака!
Оглушахте ли бе, хора,
цяла сутрин ви говоря!
Ча-ча, ча-ча, ча-ка, ча-ка,
запомнете — аз съм сврака!
Ох, дошло ми е до гуша,
никой вече ме не слуша!*

*Иде ми да онемея!
Иде ми... ама не смея,
че без мойто ча-ка, ча-ка,
ще забравят, че съм сврака!*

КАНАРЧЕ

*За това, че аз умея
волни песнички да пея,
мене хората до днес
ме заключват във кафез.*

*Дават ми вода, трошици,
вардят ме от хищни птици,
но кафеза ме мори,
дайте ми поля, гори!
Блъскам се в кафеза бясно,
ту наляво, ту надясно,
а заспя ли, и насън
все сънувам, че съм вън!*

*Хората са интересни:
„Пей ни, казват, волни песни!“
Да, но кой е пял до днес
волни песни във кафез?!...*

ПРИЛЕП

*Все се чудя и се мая
и какво съм сам не зная.*

*Птиците ме пъдят: „Бягай,
с нас да си не ти приляга —
нямаш клюн, пера на птица,
мязаш малко на къртица,
не, на мишка по приличаш,
беж със мишките да тичаш!“*

*Мишките ме пъдят: „Бягай,
с нас да си не ти приляга —
с тез крила си като бухал,
като врана, като чухал,
беж, защо при нас стоиш?
С птиците да си летиш!“*

*Лошо е да си, дечица,
ни животно, нито птица!*

ЧУХАЛ

*Мръкне ли се над земята
и потъне в сън гората,
аз наострям своя слух
и извиквам ясно: „Чуух!“*

*Но животни, птици, хора
спят след дневната умора
и не чуват как навън
месецът звъни — звън, звън!
Мрак сгъсти се над земята
сам-самичък в тишината,
все изострям своя слух
и отново викам: „Чуух!“
Но животни, птици, хора
спят след дневната умора
и не чуват как за миг
тихото надава вик!
Нощ преваля — аз будувам
и какво ли недочувам —
всеки камък, чука, храст
имат свой различен глас.*

*Но животни, птици, хора
спят след дневната умора
и до сънния им слух
стига само мойто: „Чуух!“*

ВЪЛЧИ ВЪРВИЩА

ПРЕДГОВОР

Някога в моето родно село говореха, че през нашия кър минавали вълчи вървища — вървище иде от вървя и ще рече пътека.

Дали наистина е имало вълчи вървища и къде точно са били те, аз не зная, но вълци имаше, и то много. Те бяха за хората бедствие, не по-малко страшно от бедствия като градушка, засуха, наводнение. Селяните изпитваха такава ненавист към тия хищници, че дори името им избягваха да споменават.

Навярно за да умилюват страшните пакостници, суеверните хора от онова време празнуваха така наречените „вълчи празници“.

Вълците са зли, но едновременно с това много хитри и предпазливи животни. Рядко се удаваше някому да убие вълк. В такива случаи селяните напълваха кожата на убития звяр със слама, качваха я на магаре и така обикаляха от село на село. Навсякъде ги посрещаха като скъпи гости и всеки им даваше по някакъв дар.

За вълци се говореше често и понякога най-невероятни неща. В дългите зимни нощи край запалените огнища селяни разказваха със страх за някакъв войник, който през големите студове, когато си идвал в отпуск на село, бил нападен от глутница. Смел бил тоя войник, та със своята сабя ги посякъл до един, а после продължил пътя си. Но след половин час вече близо до родното му село го пресрещнала втора глутница. Тоя път войникът загинал, защото не можал да измъкне сабята си. Цялата в кръв от доскорошната сеч, тя била замръзнала в сабленицата.

Други разправяха за куция единак, който, макар и куц, бил силен като вол и бягал по-бързо от вятъра. Между най-лютите клетви беше и клетвата „да те срещне куцията“.

Детството и юношеството си прекарах на село. В съзнанието ми и досега живеят легенди и предания за вълци. Сам имах случай да ги срещам и да бъда свидетел на борбата, която водеха с тях хора и кучета.

От далечните спомени за това далечно време се роди тая книга.

МАРКО И АЗ

Когато навърших шест години и започнах седмата, дядо дойде от егрека, намери ме в къщи и рече:

— Ти вече си голям, заедно ще овчаруваме. Стадото ни нарасна, та не смогвам сам — ще помагаш!

Разскачах се — ще ида на къра при овците. Но мама и баба се опънаха:

— Още е дете. Ще се загуби из полето. Ще го изядат кучетата. Градушка да удари, ще го утрепе някое по-едро зърно!

Дядо смръщи побелелите си вежди:

— Айде де, женски приказки. Дете бил! Какво дете? Я го вижте — камък да стисне, вода ще пусне. Тук ако стои, пакости ще прави! — И като за доказателство той ме дръпна за косата и добави: — Дете ли си, я кажи сам, та да чуят и жените!

Изпънах се, подшмръкнах шумно и отговорих колкото се може с по-дебел глас:

— Не съм дете, деденце! Голям съм. От нищо не ме е страх, щом ти си с мене!

— Това е — отсече дядо. — Стягайте го за овчаруването!

Нямаше как. С мърморения мама и баба се разшътаха из къщи. Обуха ми нови цървули. Облякоха ме в чиста кълчищена риза. Баба ме презрами с една овчарска торба и тя увисна до петите ми. Мама изскочи навън, откъсна алено цвете от градинката и го забучи зад ухото ми. Бях готов.

Излязохме на двора. Там ни чакаше нашето магаре Марко. Не ми стигаше ръстът да се кача сам, та дядо, усмихнат под мустак, ме метна на дървения Марков самар. Баба лисна пред нас ведро вода, да ни е лек пътят, и ние потеглихме.

Дотогава не бях се качвал на магарето. Учуди ме вървежът му — същинска люлка. Стана ми приятно и започнах да разглеждам къра. Тук-там по хълмовете се белееха стада. Около нас зазрялата ръж цъкаше от жегата. Няколко чучулиги се вдигаха към облаците и пееха.

Миришеше на прегоряла трева, на пръст и на нещо, което не можех да определя.

— Дядо — обадох се аз, — вече ставаме двама овчари.

— Не, трима сме!

— Как трима?

— Аз, Марко и ти. Магарето има голям ум, сине. Засега Марко е по-старши от тебе. Той е първи помощник-овчар, ти втори. Е, по-нататък ще видим.

Докривя ми, че ще бъда втори помощник, но си замълчах. Наистина магарето беше умно. Знаеха го в цялото село и всички ни завиждаха. Марко никога не се инатеше като другите магарета, никога не влизаше да пасе в забранени меря. Издоеното от овцете мляко в две закачени на самара му тенекии Марко сам занасяше на мандрата. Мандражиите, щом го видеха, че иде, снемаша тенекиите и ги изливаха в казана. С празните съдове магарето поемаше обратния път и без отклонение се връщаше при стадото.

Слънцето се издигна доста високо. Наближавахме егрека. Той представляваше кръгообразна трънена ограда, в която вечер преспиваха овцете. До егрека се сивееше сламена колиба на колела — жилището на овчарите. Стадото беше затворено в егрека. Петте кучета, налягали около колибата, ни усетиха и се спуснаха към нас. Не се стърпях и завиках: „Шаро, Мурджо, Лишко, Малине, Карамане!“ След малко те връхлетяха и започнаха да се боричкат с дядо. Караман заподскача около Марко, но той не обичаше несериозните работи и сви предупредително уши. Кучето почтително се отстрани.

Спряхме пред колибата. Дядо ме сне от самара и рече:

— Ето ти стадо, ето ти кучета — овчар си вече!

Почувствах гордост и за да изглеждам колкото се може по-важен, повиках Караман при себе си. Нали той е най-голямото и най-силно куче в село. Но Караман изтълкува повикването ми като покана за боричкане, спусна се към мен и докато разбере, ме събори на земята.

От тоя ден нататък работите тръгнаха добре. Изкарвахме стадото на паша. Доехме го. Вечер напалвахме огън и в едно котленце варяхме прясно овче мляко. Е, изморяхах се от тичане подир овцете, но какво да се прави — нали съм вече голям. Стараех се да заема мястото първи помощник-овчар. Дядо виждаше моето старание и дори веднъж

подметна, че комай трябвало да ме повиши. Но същия ден за мое нещастие се случи нещо съвсем непредвидено.

Бяхме със стадото в местността Йожеве падини. Овцете, събрали главите си една до друга от горещината, дишаха тежко. Кучетата лежах с изплезени езици. Дядо ме повика:

— Сине, трябва да идеш в къщи за храна. Свършихме хляба до трошичка!

Стреснах се. Местността Йожеве падини беше много далече от селото. Ако тръгна, сигурно ще сбъркам пътя. Мълчех и гледах потъналите в омара хълмове. Дядо разбра страховете ми и ме успокои:

— Не бой се! Ще те кача на гърба на магарето и ще го отправя към село. Ти няма да го закачаш — само ще седиш. Марко знае пътя. Щом пристигнете у дома и ти напълнят торбата с храна, обръщаш магарето назад и нищо повече. Кътър-кътър, ще те донесе право тук. Хайде!

Нямаше накъде, възседнах Марко и потеглихме. През цялото ни пътуване се опитвах да запомня местата, през които минаваме. Ето тук има крива круша. Баирът отляво е подобен на гугла. Ето тук втори път минаваме река. Горевдясно пее чучулига. Разглеждам, запомням и от време на време пъдя мухите, които се събират зад ушите на магарето. Марко от своя страна всеки път ми благодари с пръхтене и кимане на глава.

Така изминахме повече от половината път. Показа се селото. Около седемдесет паянтови къщички, накацали по баирите и почти всички оградени с тръни. На някои огради се белеят конски черепи. Пред всяка къща — зеленчукова градина, а сред нея — плашило с голяма парцалена глава и разперени ръце. Пакостливите птици трябва да има от какво да се плашат. Над червените покриви трепти мараня.

Отдъхнах си. Оттук вече знам. Наместих се удобно на самара. Пътят стана по-равен и магарешкият вървеж ме залюля приспивно. Над нас топло слънце, около нас свирене на щурци — не усетих как съм заспал.

Събуди ме силният рев на Марко. Намирахме се в нашия двор. Магарето съобщаваше за пристигането ни. Мама и баба изскочиха от къщи и ме запрегръщаха:

— Умникът на майка!

— Овчарчето на баба, жив и здрав ли си? Кара ли ти се много дядо ти?

Отказах да сляза и зачаках да напълнят торбата с храна.

Мама току ме молеше:

— Чедо, слез малко да похапнеш и да починеш!

— Не, не — отказах аз. — Много път ме чака, окъснях. Дядо е гладен.

Майка ми, изглежда, разбра, че съм станал много голям, даде ми пълната торба с храна и ми пожела добър път.

На връщане всичко се уплете. Върви Марко, а на мене все ми се струва, че объркахме пътя. Ето тук имаше круша, но тя беше от другата страна. Преди малко минахме река, но горе чучулигата пееше отдясно. А сега знам ли я къде пее. Да, Марко е сбъркал пътя. Все повече и повече се уверявах, че магарето ме носи кой знае къде. Ами ако ме замъкне в гори тилилейски, за които ми е разправяла баба?

Започнах да оглеждам доловете и хълмовете, за да определя къде е истинският път. Да, ей нагоре трябва да възвием. После трябва да се спуснем по билото на оная чука. Насочих Марко натам. Той се поопъна, но накрай склони. Стана съвсем лошо. Направлявах магарето, то вървя сума време, а все не се виждаше стадото. Слънцето слезе към икиндия. Около мен от непознати по-непознати места. Представях си колко дядо е прегладнял и какво ще прави, когато ме зърне. По същото време отпреде ми се мярна нещо. Изтръпнах — вълк. Вперих очи — вълк е това и нищо друго. Марко обаче си вървеше най-спокойно, и то право към опасното място. Изскочи заек. Магарето се уплаши и заби встрани. Не можах да се задържа на гърба му и паднах. Марко веднага спря, дойде до мене и започна съчувствено да ме души. Заплаках, и то не от болка, а от срам, че така смешно се изтърколих на земята. Плачех и затова, че сам няма да мога да се кача на магарето.

Слънцето клонеше на залез. Достраша ме. Скоро ще се мръкне. Какво ще правя тогава в тъмното? Без да ме погледне, Марко тръгна. Аз, ща не ща, подире му. От сълзите всичко наоколо ми изглеждаше като в мъгла. А водачът все вървеше. Ту наляво, ту надясно, качвахме се, слизахме.

Почна леко да здрачи. Заревах с глас. Почти едновременно с мен изрева и магарето. Позамълчах окуражен — кучешки лай. Ококорих

очи — в падината под нас стадото. Кучетата тичат насреща ни. Марко беше намерил пътя.

Дядо ме посрещна прежълтял от глад и гняв и завика:

— Къде ходиш цял ден, а?

Опитах се да се оправдавам, но той ме заналага:

— Сецам се аз — не си слушал магарето! Нали ти казах да не го закачаш, то знае пътя! Защо не си слушал магарето, а?

След тая случка повишението ми в пръв помощник-овчар на мястото на Марко се отложи за неопределено време.

СЕЛО БЕЗ КУЧЕТА

Това се случи през една ясна януарска нощ. Току-що бяхме вечеряли. Мама раздигаше софрата, а дядо пълнеше луличката си с тютюн. Суровите дърва в печката писукаха. Цялата стая миришеше от доскоро препичаните филии ръжен хляб.

Дядо взе едно въгленче, запали луличката, смукна лютивия дим и се разположи на дървеното миндерче. Присламчих се до него:

— Дядо, разкажи ми за страшния куц единак!

— Нали оная вечер ти разказвах!

— Нищо, пак!

Улисан, не съм усетил кога мама е излязла за нещо си по двора и колко време се е бавила там. По някое време тя влезе в къщи и заговори уплашена:

— Излезте да чуете, закъсал е някъде някой сиромас и вика ли, вика за помощ.

Дядо прекъсна разказа и спусна краката си от миндерчето.

— Проклетите са! Гине човешка душа!

Той наметна кожуха си и всички вкупом излязохме. Вън, където и да се досегнех, всичко беше от лед. Стори ми се, че и месецът е едно кръгло ледено парче. Притаихме дъх — не се чуваше нищо. Ослушахме се пак. Безмълвното звездно небе стана още по-безмълвно, като че нарочно се стараеше да запази тишина. Тоя път до слуха ни достигна далечен и тревожен човешки глас. Той дойде, донесен от лекия ветрец, и отново се изгуби. Мама извика съседите. Всички бяха възбудени и се питаха къде може да се намира човекът, нападнат навярно от вълча глутница. За кратко време в нашия двор се събра цялото село. Повечето хора смятаха, че нападнатият е в местността „Кръста“.

— Селяни, защо стоим? — развикаха се неколцина. — Да спасяваме нещастника! За половин час бързо ходене ще стигнем. Завалията, дано е жив дотогава!

Повече покани не бяха необходими. Събра се голяма група мъже и кучета.

— Къде е Караман? — попита някой.

— Тук е, тук — отговори дядо. До краката му стоеше нашето куче. Едър като мечка, Караман изляя, сякаш да съобщи, че е налице.

— За къде сме без него.

Потеглиха. Караман поведе кучешката армия. С дружината замина и дядо.

Останалите в село жени и деца, преди да се приберем, стояхме дълго на двора, вслушани в отдалечаващия се човешки говор и кучи лай.

В къщи ми се видя пусто и страшно. Мама стъкна почти угасналата печка, поседна на трикракото столче, оправи падналата си забрадка и замълча. Мълчех и аз и си мислех какви ли не страхотии. Чак когато печката забумтя, се поотпуснах и прошепнах:

— Мамо, дали ще отгърват човека, а?

— Не знам, чедо!

— Нали, ако го отгърват, ще го доведат в село?

— Ще го доведат ами, няма да го оставят на къра — въздъхна мама, стана от столчето и отиде до прозореца.

Усетих студ и се примъкнах по-близо до печката. По тавана и стените играеха сенки от пламъците. Те ми се привиждаха като глутница вълци, които връхлитат върху мама. Стреснах се.

— Мамо, ела при мен!

Тя дойде и пак се умълчахме.

— Мамо, няма ли да се върнат вече?

Тя не ми отговори и загледа тревожно към прозореца:

— Отидоха всички мъже, всички кучета. Не помислиха и оставиха селото празно. Ами кой ще спасява добитъка, ако нещо се случи? И тука може да дойдат скитниците. Ох, майчице!

Наканих се да я попитам нещо, но думата заседна на гърлото ми. Някой заудря силно по вратата и завика като подивял:

— Хора, отворете, загивам!

Мама изтича и превъртя ключа. Вратата се отвори с трясък. Врълхлетя човек и мигновено я затръшна с гръб. Без шапка, с разкопчана дреха и размотан червен пояс, той не беше на себе си. Под мъждивата светлина на газената лампа се втрещихме. След малко селянинът отпусна едрото си тяло върху един стол.

— Къде съм? — бяха първите му думи.

Мама му поднесе вода, без да е поискал, и отговори:

— При свои си, при свои! А кой си ти? Къде по такова време?

Човекът изглежда продължително най-напред нея, после мен и изведнъж каза:

— Глутница ме гони!

— Ти ли викаше преди един час откъм Кръста? — вторачи се в него мама.

— Аз виках, аз, ама кой да ме чуе? — проплака селянинът и разтърка челото си.

— Чухме те, как да не сме те чули. Цяло село се вдигна да те спасява. Не дойдоха ли с кучетата?

Човекът загледа неразбиращо:

— Че през къде са минали те?

— През Усоето.

— Виж ти, разминали сме се. Аз съм вървял от другата страна на планината.

— От кое село си? — попита след кратко мълчание майка ми.

— От съседното, булка. Бях по работа в града. На връщане потеглих уж навреме, ама нали е дълбок снегът, не ми спореше ходенето, та окъснях. На Кръста току се изпречиха отпреде ми десетина. Уплаших се, та чак не мога да извикам. Ами сега? Да бягам — лошо. Да стоя — лошо. Озърнах се дали наблизо няма дърво да се кача — няма. Не разбрах кога ме наобиколиха. Носех кривак, но какво мога да направя с него, нали ти казвам, не един, а десетина. Тогава се досетих, че имам по джобовете си кутии кибрит — бях ги взел за в къщи. Намерих едната. Драснах клечка и я метнах към тях. Поразбягаха се, но след това пак свиха обръча. Завиках и захвърлях пламъчета. Колко време се беше изминало, не зная, но кибритите ми, пет-шест на брой, се привършваха. Неочаквано един от глутницата скочи и ме докопа за хълбока. Ударих го с кривака и той побягна. Поясът ми се размота. Усетих, че ония се боят от него. Направих две-три крачки, те след мене, но само до края на повлечения пояс. Види се, страхуваха се от примка. Тръгнах напосоки, сподирян от гадовете. По едно време ми се мярна светлинка — вашата къща. Затичах се и те след мене — до самата врата!

Както слушаше, мама се стресна:

— До самата врата ли? Олеле, те са тук! Ще издушат стадото! Ни мъже има, ни кучета!

Спуснахме се към прозореца, откъдето се виждаше овчата кошара. Тя беше на около двадесет крачки от къщи и ние видяхме как глутницата обикаля около нея. Един вълк провираше крак в зева на вратата, за да я отвори. Мама зачупи ръце:

— Майчице, мила, няма ли вече да се върнат мъжете? — Надникна през другия прозорец. Нямаше никого, само хълмовете под кръглата месечина, сребрееха пусти и безнадеждни.

— Булка — викна селянинът, — дай главня от печката да я хвърля към глутницата.

Мама измъкна горяща цепеница, отвори прозореца и с все сила я запрати към кошарата. Тя описа огнен полукръг и падна доста близо до вълка, който беше при вратата. Зверът побягна. Главнята падна в пряспа сняг и бързо угасна. Вълците отново наобиколиха кошарата. Муцуните им лакомо душеха стените. Бедните овчици какво ли правеха вътре? Те непременно са усетили зверовете.

Вълкът, който избяга от вратата, направи грамаден скок и се намери върху кошарата. Тя беше покрита със слама и той започна с предните крака да рови дупка.

Мама изпищя. Грабна втора главня, да я захвърли към разбойника, но селянинът хвана ръката ѝ:

— Недей, булка, покривът може да се подпали!

Тя остави главнята, закри лицето си с длани и заплака. Стоях вцепенен и гледах вълка. С настръхнала козина на плещите и вирната опашка рови ли, рови. Изкопа дупка, в която потъваше цялата му глава.

Зачу се лай. Мама изтича на прозореца.

— Идат, кучетата идат!

Надникнах и аз. Прехвърлили билото на най-близкия хълм и вече подушили глутницата, селските песове препускаха насам. Пред тях се носеше грамадно куче — Караман.

Усетили опасността, вълците удариха на бяг. Само вълкът, който ровеше на покрива, заврял глава в дупката, не се усети навреме. Когато разбра какво става, Караман се хвърли отгоре му. Сдавиха се и като топка паднаха от покрива в пряспата пред вратата на кошарата. От страх си затворих очите. Когато ги отворих отново, вълкът лежеше изтърбушен на снега, а Караман го обикаляше предпазливо.

Дотичаха и другите кучета. По-късно надойдоха и мъжете.

На сутринта одраха умрелия вълк, напълниха кожата му със слама, качиха го на едно магаре и по стар обичай тръгнаха по селата да събират похвали и подаръци.

НОЩЕН ГОСТ

Преместихме стадото в другата кошара. Тя беше далече от селото, но там имаше още неизядена храна за овцете.

На мръкване откъм Жеглов рид задуха горнякът. Студен и зъл, той вдигаше снежни облаци и с вой ги блъскаше в прозорчето на задимената овчарска колиба.

Седях до зачервената печка, греех премръзналите си ръце и слушах как отвън дядо с викове прибира стадото. Вятърът ту довяваше, ту отвяваше гласа му.

Залаяха кучетата. Помислих си: „Навярно иде някой овчар или пък човек от село.“ Не, кучетата не лаеха на човек, не лаеха и на добиче. Умеех, макар и не като дядо, да разпознавам, че тоя начин на лаене означава присъствие на вълци. Станах, разтревожен. В същия миг на вратата се показва старецът и още по-разтревожен, ме повика. Излязох през разлюляната от вятъра врата и тръгнах подире му. Фъртуната захвърля в лицето ми снежен прах. Фенерът в ръката на дядо се залюля и замига, готов да угасне. Отворих уста да попитам какво се е случило, но вятърът ме задави, та едвам си поех дъх. Кучетата лаеха ожесточено и се въртяха все около кошарата. Озърнах се. Ами ако вълците са близо до нас и скочат отгоре ни! Страхът ме блъсна отзад, ускорих крачки. А дядо ту вдигаше, ту сваляше фенера, като се мъчеше да види в тъмнината неканените нощни гости. Но вълци не се мяркаха. Обиколихме кошарата веднъж, дважд. На третия път старецът из един път спря:

— Я, ето де е газил бродникът!

— Нищо не виждам.

— Ето тук, тук — гледай!

Наистина върху снега личеха дири.

— Да не са кучешки?

Без да отговори, с протегнат напред фенер, дядо тръгна по следите. Те водеха до самата кошара, прекъсваха и отново се виждаха съвсем ясно върху ниския сламен покрив. Там образуваха някаква плетеница и като че се връщаха обратно. Изведнъж дядо ахна:

— Гледай, дупка в покрива! Мале мила, през нея се е намъкнал кръвникът!

Кучетата, събрани зад нас, залаяха оглушително. Объркан като никога, старецът извика:

— Варди тука, пък аз ще ида от другата страна да надникна през вратата. — И още недовършил думите си, тръгна. Останах сам. През бурята, през кучешкия лай дочувах или ми се струваше, че дочувам гласа му:

— Ох, издушил е всички овчици, натръшкал ги е, поразникът. Намъкнал се е през тая дупка, как не съм я видял.

След малко светлината на фенера се скри. Скова ме див страх: „Ами ако вълкът изскочи обратно през дупката, първо ще изяде мене!“ Застанах сред настръхналите кучета. Така беше по-безопасно. Вятърът ме халоса в гърдите и аз, без да искам, седнах в снега. След малко дядо се върна поуспокоен.

— Отворих вратичката, сине, ама вътре тихо и мирно. Овчиците стоят скупчени в единия край на кошарата. Усетили са звера, та се притискат една в друга, кротушките!

Огледах се, свит зиморничаво, и рекох:

— Уплашил се е от кучетата, дядо!

— Тъй ще да е, изпуснал е къоравото и сега обикаля, ама няма го майстора! Я донеси вършинак, слама и няколко камъка да запушим тая пущина, че като не е влязъл веднъж, втори път ще влезе.

Върнах се към колибата, сграбих един наръч слама, но докато го донеса, вятърът развя половината и напълни устата ми със сламки. Пръстите ми се вкочаниха, докато чупех вършина и пренасях камъни.

Запушихме дупката и блъскани от подлуделия горняк, се прибрахме в колибата.

През нощта дядо става на няколко пъти и все се връщаше неспокоен:

— Не мога да разбера каква е тая работа — кучетата, а най-вече Караман, все около кошарата обикалят. Сякаш оня е вътре. Ама колко пъти вече надничах — няма, нищо няма при овчиците.

На сутринта вятърът спря. Излязохме от колибата. Удари ме в очите такава снежна белина, че неволно замижах. Успокоени от светлината и нашето присъствие, кучетата пролайваха от време на

време. Старецът огледа безлюдните заснежени хълмове, помисли, помисли, па рече:

— Отваряй вратите, оня е хванал дърмите, да пуснем стадото!

— Ей сега, дядо!

Отворих най-напред дворната врата, а след това вратата на самата кошара. Зачакахме, както винаги, да се проточи изгладнялото през дългата зимна нощ стадо. Но вратата зееше тъмна и празна.

— Успали са се комай овчиците — продума старецът и започна да ги вика галено по имена: — Ваклуше, Калуше, Мъркуше, айде де!

Изскочи агне с черни копитца и влажно носле, примига срещу слънцето и се разрипа из двора. След него още едно, още две. Но майките не излизаха. Дядо се разтревожи:

— Ай да му се не види!

Отмести ме с ръка от дворната врата и тръгна да провери какво става. Но едвам тръгнал, спря — от вратата на кошарата излезе вълк! Поспря, озърна се и запристъпва предпазливо с понаведена глава и подвита опашка. Дядо се стъписа, понечи да извика, но така си и остана с отворена уста.

Неканеният гост се стрелна към вратата, където стоях, изви край мен и излязъл на ширине, полетя към хълмовете. Кучетата подире му.

Дядо като събуден от сън се затича към кошарата, аз — след него. Но свикнали със светлината на слънчевия двор, вътре не можехме да видим нищо. Пипнешком хванах ръката му. Усетих как той се вира в мрака и чувах отчаяните му проклетия:

— Всичко е издушил, разбойникът, овчица не е оставил!

Запритисках се към рамото му.

— Сине, виждаш ли нещо?

— Нищо, дядо.

— Брей, брей, изгоря ми душицата! — И завика почти през плач:
— Ваклуше, къде си ми, Белуше!

Полека-лека очите ни привикнаха с тъмнината. Започнахме да виждаме овцете, натрупани в единия край живи и здрави. Старецът не вярваше на очите си. Притича и започна да опипва ту Калуша, ту Белуша, ни рана, ни драскотина! Подкарахме ги да излязат, но овцете не помръднаха. Зад гърба ни се чу топуркане. Обърнахме се и що да видим. По цялата дължина на кошарата агнетата, навирили опашчици, скачат ли, скачат. Старецът тръгна към тях — вече се виждаше добре.

— Я, дядовото, виж къде е лежал кръволокът, ето косми от кожата му.

Вгледах се, наистина тук беше лежал вълкът. По влажния под около мястото му личаха безброй агнешки стъпки. Старецът зацъка с език:

— Гледай ти, цяла нощ е лежал, непрокопсаникът, и цяла нощ овците са примирали от страх. Пък агнетата, нали са деца и не разбират, цяла нощ са играли около него, а той, вагабонтинът, мирувал, чудна работа!

— Дядо бе, нали запушихме дупката, откъде е влязъл?

— Брей — извика той, — вмъкнал се е през дупката снощи, преди да я запушим. Таман е влязъл вътре, нечестивецът, и ние сме започнали да затъкваме изхода му. Усетил се е в капан, уплашил се е и цяла нощ е лежал като рязан турчин. От страх целият глад му е минал. Само сгода да се измъкне е чакал, хайдукът му с хайдук!

Изведнъж дядо се разсмя и започна да изтласква към вратата замръзналите от ужас овце:

— Хайде, овчици, хайде, завалийки, излизайте. Разбойникът си отиде, само дето ви изпоплаши! Ама питате ли се какво му е било на него? Треперел е повече от вас. И как няма да трепере — влязъл, а няма откъде да излезе!

Изкарахме стадото и разхвърляхме сено. Овците едвам-едвам дъвчеха. Агнетата скачаха на слънце и хвърляха смешни къчове.

Дядо погледна загрижен омърлушеното стадо, поусмихна се и рече:

— Виждаш ли, сине, и най-големият звяр разбере ли, че е натясно, става по-кротък от агне.

След малко кучетата дойдоха с изплезени езици и налягаха край кошарата. Вълкът беше прогонен далече.

КАРАМАН

Много обичах есенните вечери на нивата при овцете. Прибираме стадото в егрека, напалваме огън и на малкото огнище пред колибата варим кутмач. Това ястие се приготвя от овче мляко. Кучетата лежат наоколо, а в очите им греят светлините на огнището.

По отсрещните егреци също горят огньовете. Пламъците им трептят в далечината като току-що изгрели червени звезди. Чува се от време на време лай, подрънкване на звънци, човешки говор и пак тишина.

В една такава спокойна вечер дядо тъкмо сложи малкото котленце на огъня и далече откъм горните егреци се понесе настървено лаене. Ставаше нещо лошо, но не можехме да разберем какво.

Нашите кучета наостриха уши. Караман, който лежеше спокойно край огъня, вдигна едрото си тяло, излая и започна да обикаля около затвореното в егрека стадо. Дядо наметна дрехата си и загледа в тъмното:

— Май ония са връхлетели нечие стадо!

През цялата нощ се чуваха кучета и човешки викове. Караман обикаля около стадото до разсъмване. Искаше ни се да проверим какво е станало, но не смеехме да оставим овцете сами.

На сутринта се разбра всичко. Единак нападнал стадото на Никола Крайнички тъкмо когато задрямал. Трите му кучета, щом надушили вълка, глътнали езиците си и даже не могли да изляят. От страх те се наврели в краката на заспалия в колибата овчар и така го събудили. Скочил той, изтичал към овцете и видял страшна картина — цялото стадо натръшкано, а от единака ни помен.

Овчарите се изреждаха да видят нещастиято. Сто и десет овце — нито една жива. Никола Крайнички скубеше косата си:

— Хора, какво ще правя сега? Как ще живея, кажете ми?

Овчарите го гледаха съчувствено. Всеки от тях знаеше, че може да го сполети същото. Как да помогнат на пострадалия човек?

Още същия ден те се събраха на един от егреците и решиха — всеки да отдели от стадото си по колкото овце може. Така и направиха.

Кой по две, кой по три, овчарите събраха сто и десет овце и ги заведоха на егрека на Никола. Той плака от радост и благодарност.

Но с това лошото не свърши. Единакът продължаваше да се навърта около егреците. Не минаваше вечер да не направи някоя пакост. Някои по-силни песове се осмеляваха да го нападнат, но той на бърза ръка прегризваше гръкляните им. Почти нямаше егрек без удушена поне една овца.

Единакът се превърна в страшилище за овчарите. Вдигаха хайки от хора и кучета, за да открият леговището му — не го откриха. Опитваха се да го застрелят с пушка, когато се вести около някое стадо, но и от това нищо не излезе. Вълкът беше не само грамаден и як, а и хитър.

Той нападаше изневиделица в полунощ и докато хора и кучета се окопитят, натръшкваше по няколко овце. Пооредяха доста стада. Овчарите съвсем се объркаха и вече не знаеха какво да правят.

Дядо се угрижи и отслабна. Всяка вечер, щом затворехме овцете, той казваше:

— Единакът ще дойде и при нас, няма да ни подмине! Какво да правим?

— Дядо, нали тука е Караман — успокоявах го аз.

Той поглеждаше с надежда грамадения пес и му наливаше в дървена коруба прясно мляко.

— На, яж, Карамане, събирай сили! Сега не ти е оня, дето го удави по-лани. Единак е това — страшилище!

— Дядо, какво е единак? — запитах една вечер.

Старецът простря ръцете си към огъня:

— Той, дядовото, преди да е станал единак, е бил в глутница. Правел е пакости с още десетина-дванадесет като него. Настъпила е страшна зима. Не са могли да намерят отникъде храна. Тогава от глад са се нахвърлили и изяли най-слабия от тях. След два-три дни са изяли втори, после трети. Накрая е останал само един — най-силният. Такъв става единак.

— Ами защо единакът не отиде в друга глутница?

— Не го приемат никъде. Такъв закон си имат, проклетите. Ще не ще, сам трябва да върви!

Два дни след тоя разговор вълкът нападна съседния ни егрек. Не можа да отмъкне овца, но разкъса едно куче. Дядо съвсем загуби

спокойствие, аз също. Караман започна още преди мръкване да обикаля овцете и да лае. Останалите четири кучета му пригласяха от време на време, налякали тук-там пред колибата.

На следната вечер, след като издоихме стадото, старецът рече:

— Хайде, отивай в колибата и лягай — очите ти са зачервени от неспане!

— Дядо, ама и ти — страх ме е сам!

— И аз, и аз, хайде!

Прибрахме се. Все ми се струваше, че вълкът ще дойде тъкмо тая вечер.

Мислех си: „Ами ако единакът разкъса Караман? Не, няма да може. Караман е силен, много силен, яхна ли го — носи ме на гърба си. Кое друго куче може толкова нещо? Пък и желязната гривна с шипове на врата му ще го пази от вълчите зъби. Нали Караман поминалата зима изтърбуши един вълк пред очите ми. Да, но дядо каза, че единак било страшно нещо, последният от глутницата, най-силният!“

Вън изгря пълна месечина. Стана светло като ден. Караман неуморно тичаше в кръг около стадото: „Ау, ау, ау!“

Но лаят на кучето ненадейно се промени. Това вече не беше лай, а смесица от вой и ръмжене. Дядо скочи:

— Иде! Вдигай се, сине! Сега каквото ще става, ще става!

Взе приготвената от по-рано брадва и се накани да излиза. В това време четирите ни песа се вмъкнаха със скимтене в колибата при нас. Събраха се разтреперани в ъгъла и от страх подмокриха краката си.

Излязохме навън. Затърсихме с очи Караман. Той беше застанал от едната страна на оградата неподвижен, като направен от камък. Вече не лаеше. Само някъде дълбоко в гърлото му клокочеше спотаено ръмжене. На десет-петнадесет крачки срещу него, на малка височинка, също така неподвижен, беше застанал единакът.

Усетили присъствието на хищника, овцете трепереха, натрупани почти една върху друга. Някои от тях се опитваха да прескочат оградата. Но къде можеха да избягат?

Дядо погледна ужасеното стадо и заговори с треперещ глас:

— Дръж се, Карамане! От кутренце съм те отгледал, с прясно мляко съм те хранил — як да станеш! Стадото спасявай, чедо, страшникът дойде, ей го, пред тебе е!

Неподвижният Караман не трепна. Спотаеното ръмжене в гърдите му заклокочи по-силно и премина в късичък лай. Стори ми се, че с това той отговори:

— Не се боя!

Застанал иззад дядо с разтракани челюсти, гледах одинака. Видя ми се по-голям от кучето. Отместих поглед към Караман — не, не е по-голям вълкът, само вратът му е по-дебел — цял дънер. А двамата врагове се гледаха, сякаш искаха с очи да премерят силите си.

Неочаквано вълкът поприкликна и полетя. Караман също. Срещнаха се и вкопчани се претърколиха няколко пъти. Изправиха се на задните си крака, а с предните се хванаха като хора, когато се борят. Зачаткаха зъбите си. При всеки удар от тях излитаха искри.

Караман налетя, ухапа одинака за врата и го повали. Но вълкът светкавично се измъкна изпод него, извъртя се и го ухапа за муцуната. Кучето отскочи и веднага налетя.

Дядо все искаше да се намеси с брадвата, но борещите се така бяха вкопчани, че той се боеше да не удари вместо вълка Караман.

Двамата смъртни врагове отново се претърколиха няколко пъти и отново се изправиха на задните си крака. Тоя път чаткаха зъбите си по-бързо и по-силно.

Вълкът беше по-сръчен от кучето. На няколко пъти той го издебна и устреми муцуната си право към гърлото му. В тия мигове одинакът можеше да прегризе гръкляна на Караман. Но там беше желязната гривна с острите шипове. Вълчите зъби удряха върху нея.

Ненадейно одинакът събори кучето и заби зъби в едната му плешка. Караман зави от болка. Опита да се измъкне — не можа. Вълкът го държеше здраво. Дядо завика и хукна с брадвата в ръце. Той беше намислил да халоса одинака изотзад.

Но преди старецът да дойде, кучето изви главата си и успя да докопа предния крак на вълка. След миг одинакът пушна плешката му, изръмжа диво и побягна на три крака. Четвъртият му преден крак се люлееше безпомощно. Караман го беше прегризал.

Опита се да избяга трикракият, но кучето го настигна. Бяха се отдалечили доста и не можехме да ги виждаме добре.

Тоя път давенето не трая дълго. Караман събори вълка и той повече не можа да стане.

На сутринта около нашия егрек се събра цялото село. Гледаха на земята убития единак и хвърляха шапките си от радост. Стадата им бяха спасени. Някои донесоха бъклици с вино. Отнякъде довтаса гъдуларят с гъдулката. Моми и ергени направиха хоро. Стана истински празник.

Всички искаха да видят Караман, да му се порадват. Момите изплетоха венец от сини есенни минзухари и го окачиха на врата му. А Караман, легнал пред колибата, облизваше пресните си рани и леко примижаваше с очи, сякаш нищо не е било.

ДИВИ КУЧИЩА

През една развилняла се зимна нощ кръчмата на Първан Черния беше претъпкана с народ. Надошлите от всички махали селяни разговаряха шумно, пушеха и чакаха да поутихне бурята, за да се приберат по домовете си. Но вместо да миряса, тя все повече и повече побесняваше. Селяните прекъсваха от време на време разговорите и неспокойно се заслушаха.

Наближаваше полунощ, когато вратата на опушената кръчма неудържимо се отвори. Виелицата нахълта и нанесе облаци вледеняващ сняг. Върху тъмния зев на отворената врата застана огромна човешка фигура. Хората се извърнаха:

— Кой си ти?

— Какво стоиш като омагьосан?

— Влизай де!

Новодошлият се разсмя гърлено. Тоя смях бе познат на всички.

— Я, Сандо Любин, затваряй, че измръзнахме бе, хаймана!

Сандо прекрачи, затвори с гръб и поздрави гръмогласно, сякаш беше на къра:

— Добра вечер!

Селяните го гледаха изумени. Калпакът и раменете му в сняг. По мустаците, по веждите, по огромния кривак проблясваха ледени висулки.

— Откъде се носиш, броднико? — запита полушеговито Ванчо Кривдата.

— От Гургулят — отвърна Сандо и отново неудържимо се изкикоти.

— Че ходи ли се по такова време, ще замръзнеш, на чукан ще станеш!

— Ами, ще замръзнеш ти, щото си се много наоблякъл!

Сандо Любин беше прав. И лете, и зиме той ходеше изпокъсан. Тук-там се виждаха месата му, но никога не простиваше. Спеше, където намери — на камъните, на снега, без да го хване и най-проста хрема. Кръгъл сирак, глуповат и силен, Сандо преживяваше като

скитник. Днес поработи при един стопанин — ей така за хляба. Омръзне му — отиде при друг. Постои десет-двадесет дни на село и току задими нанякъде. Няма го месец-два, пак довтаса. Никой го не вика, нито го гони. Работи, колкото му се ще. Нали и сам той нищо не иска.

Сандо остави кривака в ъгъла, примъкна до печката ниско столче и простря ръце да се погрее. Ванчо Кривдата го подкачи:

— Сандо, като идваше насам, чу ли да расне тревата, или има още много да чакаме?

Сандо не схвана шегата и съвсем сериозно рече:

— Мани ти тревата, Ванчо, ами като минавах край Иглевите кошари, ме налетяха Иглевите кучища (така наричаше кучетата той), та едвам се отървах!

Хората се смълчаха, защото знаеха, че Иглевите кошари от година-две са запустели и ни овчари, ни кучета има там.

— Какви кучища сънуваш привидяло ти се е! — избоботи някой.

Сандо го погледна накриво:

— Как да ми се е привидяло — десет, двадесет ли бяха, де да ги знам. То от виелицата не можех добре, да ги виждам, та камо ли да ги броя. Ти мани броя им, ами съвсем подивели, та се отучили и да лаят. Троят като риби и току налитат.

Ванчо Кривдата се почеса по тила, направи гримаса, която означаваше — картината е ясна, — и като на себе си продума:

— Виж го ти, празноглавеца, с какви кучища се срещнал!

Селяните се размърдаха. И най-незаинтересованите приближиха столовете си до Сандо и настриха уши. Някой дрезгаво се обади:

— А бе, Сандо, как ще се отучат да лаят кучета, ти как я мислиш тая?

Сандо завъртя глава.

— Знам ли, Иглевите кошари са на диво място — подивели са!

— Ти си подивял, та хич те няма — пресече го Ванчо Кривдата.
— Я кажи като как изглеждаха тия диви кучища?

Сандо се намръщи обидено:

— Авер, защо си биеш шега с мене? Казах ви, де ще ги видя в тая тъмница? А че бяха диви, диви бяха! Ти мани това, че се отучили да лаят, ами и не налитат като кучищата заедно, а едно по едно!

— Едно по едно! — възкликнаха неколцина едновременно.

Първан Кръчмаря заряза полуизбърсаната чиния, приближи се към печката и започна театрално да опипва тялото на скитника.

Сандо се дръпна учуден:

— Какво правиш? Да не съм теле за продан? Нещо да не си се мръднал?

Първан разтвори ризата на гърдите му:

— Рекох да проверя дали някъде не са те ръфнали дивите кучища, а то отървал си се без нищо!

— Я, ще се оставя да ме ухапят! Засили се някое право към мене, ха да ме хване за гърлото, па се откаже и само ме бутне с врата си. А едни дебели вратове — не ти е работа.

— Такааа — проточи Кривдата, а ти какво правеше, когато те бутне подивялото куче?

— Па какво — маам!

— Я гледай ти — мааш, а?

— Маам я! Като му стоваря един кривак, та свитки му излязат от очите!

— На кого изскачаха свитки, щурчо, на тебе или на дивото куче?

— На кучището бре, на мене какви ти свитки — притъмнява ми пред очите и ръцете ми изтръпват!

— Е, само едно ли куче те бутна? — продължи въпросите си Ванчо.

— Ами едно — едно по едно, та всичките! Изредят се, па почнат отначало. Първото — бух! — от едната ми страна, аз — прас! — по предницата. Второто — хоп! — от другата ми страна, аз — храс! — по задницата. Третото — бум! — отпреде ми, аз — туп! — по муцуната. Четвъртото — дум! — отзаде ми, аз — бам! — по тумбака. Халосам ли последното, почвам пак от първото! Що да правя, подивели, та чак оглупели — сами се врат под кривака ми!

— Е, колко време трая това, така да се каже, върти, не май се!

Сандо попримига:

— Знам ли, тамам се беше мръкнало, а сега е среднощ!

Изведнъж кръчмата се изпълни с разкъсан говор:

— Гледай ти, надделял им!

— Друг да беше, ще го изядат за едното чудо!

— Как няма да го изядат — шега ли е това!

— Лудо, та му лесно!

Ванчо Кривдата подвикна на хората да замълчат и отново взе думата:

— А ти не можа ли да се досетиш, че това са вълци, и то цяла-целеничка глутница?

Първан кръчмарят допълни:

— Луднъооо, Иглевите кошари са запустели от две години и ни куче, ни котка се мярка там! Вълци са били това, вълци, разбра ли? Вълците не лаят и един подир друг нападат!

Сандо Любин за миг остана неподвижен с вдигнати вежди и отворени уста. По лицето му мина бледнина. Почеса си брадата, поизкашля се и току отсече:

— Вълци ли? Па и вълци да са били, барем здравата им се отбих!

И той се разсмя така високо, с такива свойствени само нему хрипове, че беше невъзможно да го слушаш!

Навън бурята не стихваше.

ШАБАН

Налягали край пръснатото под хълма стадо, петте ни овчарски кучета се припичаха на слънце. Овците хрупаха злачната трева. Дядо хем наглеждаше стадото, хем майстореше тънка върбова пищялка. Следях нетърпеливо ръцете му.

— Дай свирката, готова е!

— Как да е готова, потрай малко!

Но трае ли се, измъкнах свирката из ръцете му, пъхнах я в устата си и пронизващо запищях. Налягалите кучета навдигаха глави и залаяха. Караман стана бавно, вторачи очи в очите ми и също излая. Гласът му заглуши другите кучета. Престанах да свиря и извиках:

— Дядо, гледай го, гледай го, цяла планина! Няма по-силно куче от него!

Старецът затвори кривата овчарска чекия, вързана с тънка верижка за колана му, пъхна я в джоба, изтърси от коляното си надяланите тресчици и рече:

— Вярно, сине, як е Краман, ама ти не знаеш Шабан — пред него Караман е мъниче!

Погледнах стареца недоверчиво — шегува ли се?

— Какъв е този Шабан, деденце?

— Какъв ли?... Ей един такъв — не си го виждал. Когато Шабан пазеше стадото, ти още не беше роден. Я, Мъркуша комай е научила да влезе в овеса. Тичай да я запреш!

Хукнах да запра непослушната овца и веднага се върнах:

— Дядо, кога умря Шабан?

— Отдавна, има-няма петнадесет години оттогава. Ама куче беше!

Разбрах, че старецът се готви да разказва, наместих се удобно и го зазяпах в устата. Караман съща така постави муцуна на предните си лапи и се заслуша.

— Шабан не беше куче, а чудесия! Когато имаха път покрай нашата кошара, хората викаха отдалече да го запра, пък тогава минаваха. Мръкнеше ли и овчарите приберяха стадата по егреците,

кучетата до късно не млъкваха. Лаят, лаят едни тънко, други — дебело, трети — проточено. Имаше и кутрета, дето само джафкаха. Вдигаха такава врява кучетата, че не можеше да се спи. По някое време над кучешката неразбория току се чуеше лай — дебел и страшен. „Ау-ау!“ — Шабан. Кучетата млъкваха, послушани. В тихото той се обаждаше втори път: „Ау-ау!“ С това като да им казваше: „Стига сте лаяли без нищо! Време е за спане!“ Силният му глас уталожваше кучетата. „Е, щом Шабан се обажда, няма страшно, да спим!“

Съберяха ли се пък на някой леш, наставаше едно ръмжене, едно даvene кой повече да хапне. Пристигне отнякъде Шабан, всички се дръпват настрана. Той пристъпва тежко; тежко и започва да яде сам, до насита. Някое куче се накани да ръфне от пая му, на той го сграбчвах яките си челюсти и като парцал го захвърля.

Силно куче, добро куче беше Шабан. Само един кусур имаше — обичаше да поскитва. Щукне ден-два — няма го никакъв. Къде броди, где да го знаеш! Нахойка се и ето ти го изгладнял.

Една люта зима пак така беше забил нанякъде. Баш когато го нямаше, довтаса единак. Леле, какъв страшен звяр беше. Такъв оттогава не съм виждал, голям като магаре. Посред бял ден дойде чудовището и пред очите ми грабна и отнесе най-хубавата овца. Имах и други кучета, ама те, като усетиха единака, кое накъде види. Пък аз какво да направя? Да го стигна, не мога, да викам — без полза ще е.

Това стана преди пладне. Следобед отнякъде пристигна Шабан. Още щом го видях, и се развиках:

— Скитосваш, а, хаймана с хаймана! А знаеш ли тука що стана? Пладнешки хайдук най-хубавата овца отмъкна!

Кучето спря, сведе глава, клепна уши, подви опашка и виновно замълча. То кучето всичко разбира, само дето не може да говори. Ударих го — то не мръдна от мястото си.

— Я виж стъпките на единака, непрокопсанико — продължавах да гълча аз и посочих прясната диря. Шабан стрелна муцуна, подуши, подуши, па хукна по следата. Додето усетя, прехвърли снежния баир.

— А, ще му уловиш опинците — викнах след него и поведох стадото на водопой.

Когато се върнах, Шабан го нямаше. Не дойде и до вечерта. Храната му така си и остана — изядоха я другите кучета. На следния ден пак не се върна, на третия, на четвъртия! Бре, рекох си, куче гони

донякъде, пък се върне, а тоя цяла седмица го няма. Удавил го е някъде единакът — отиде ми кучето. Силно е, ама единак е това — цяла овца мята на шията си. На шестия ден рано-рано Шабан току довтаса. По кожуха му — скреж, едвам върви, ухапан за лявата плешка, одран на гърба.

— Шабане, Шабане, къде беше, какво стана?

Дадох му храна — не кусна. Отиде до стряхата на колибата, легна по гръб, вдигна краката си нагоре и лежа така до пладне. Разбрах — преуморил се е. След пладне стана, похапна малко и до вечерта се поокопоти.

Изведнъж дядо стана:

— Я гледай, ние тука приказваме, а овцете налетели житата. Тичай, тичай!

Спуснах се по нанадолнището.

— Р-р-р-р! Пакостници! — завиках с цяло гърло и едвам откъснах стадото от зелените стръкове. След малко дойде старецът и започна да се вайка:

— Гледай що зян направихме! Че може ли така? Тук ще стоим, откъм житата! Натири стадото по-нагоре!

Върнах се и още отдалече заразпитвах:

— Дядо бе, ама ти не можа ли да разбереш какво е ставало през тия шест дни с Шабан и единака, а, не можа ли?

— Можях, можях — рече той, — но ти слушай с ушите и гледай стадото с очите, чу ли? То бива ли така — приказваме и пакостим!

— Ще гледам, деденце, разказвай!

Старецът поседна и пак подхвана прекъснатия разказ:

— Разбрах аз какво е било два-три дни по-късно. Отвори ми се работа и тръгнах по нашите села. Днес в едно, утре в друго. Още в първото село вечерта в кръчмата чух да говорят за единака. Тук задигнал шиле, там издушил стадо. Някой разправяше как нападнал коня му, та едвам го отървали. Във всеки разговор за единака все споменавах и за едно непознато другоселско куче, което вървяло по петите му. Не можях да се сдържа и се обадох:

— Това куче е мое, селяни!

— Твое ли? Аферим — избоботи един перчемлия ерген, — видях го, когато единакът нападна стадото ни. И оня голям, ама и кучето не

пада по-долу, все подире му, но не може да го настигне — вълк стига ли се.

Във всяко село все така разправяха. Разбра се, че единакът не е скланял да се бори с Шабан. Вършел си пакостите и като по-бърз от кучето, го държал далече от себе си.

От село на село, стигнах до селото под планината Любата. Там научих как е свършила работата. Един крайненец чул страшно ръмжене над къщата си през нощта. А на сутринта по следите, оставени в дебелия сняг, разбрал всичко.

Единакът успял да заблуди кучето и се откъснал от него за малко. Грабнал овца от стадото на един сиромах, замъкнал я до големия, затрупан със сняг трън над къщата на крайненеца и започнал да се гощава.

Шабан, види се, разбрал, че не може да настигне звера, и наумил да го надхитри. Вместо да върви подир него, той заобиколил и тръгнал насреща му. Единакът не можел да го вижда от тръна, зад който ръфал овцата. Вятърът духал от него към кучето, та не е можал и да го надуши. Шабан стъпвал полека, дебнешком, докато наближил досами тръна. Там, за да не го усети врагът му, се влякъл по корем, педя по педя. Така кучето дошло на разкрач от единака. Разделял ги е само накачуленият със сняг трън. Оня тъкмо е хрускал голям кокал, когато кучето изскочило иззад тръна и се хвърлило отгоре му. Нямало накъде, зверът приел боя.

Колко време е траяла борбата между Шабан и единака, крайненецът не можа да каже точно. Но на мястото, където са се давили, имало цял харман разринат и утъпкан сняг. Накрая Шабан го надвил. На сутринта крайненецът намерил единака мъртъв върху снега.

Слънцето беше се вдигнало на пладне. Овцете, навели глави, дишаха тежко. Поведохме ги на водопой. Встрани вървеше Караман. Гледах го и си спомних думите на дядо: „Ти не знаеш Шабан, пред него Караман е мъниче!“

Какъв ли ще да е бил тоя Шабан? Така исках да си го представя, а все не можех.

В „МАРКОВА БАЧИЯ“

Отиваха си последните октомврийски дни. Времето беше все още топло и слънчево, но трева за добитъка имаше малко. През свободното от училище време изкарвахме воловете на паша. Храните бяха прибрани, нямаше забранени мерѝ, та можехме да пуснем говедата на воля и спокойно да си учим уроците или да играем.

Един ден нашата група — пет момчета, ученици в прогимназията — се събра и започна спорове къде да закарам добитъка. Искаше ни се да идем в Маркова бачия. Тая местност имаше хубави полянки и за паша, и за игри. Но Маркова бачия беше много далече от селото. Хората смятаха, че през нея минава една от вълчите пътеки. И наистина преди три зими на това място беше разкъсан на път за дома един войник отпускар. Миналата година глутница нападна стадото на нашия съсед.

Дълго спорехме. Беше ни страх. В края на краищата Каро, който беше най-голям, най-опитен и смел между нас, отсече:

— Отиваме, момчета!

С това споровете приключиха. След един час бяхме в Маркова бачия. Воловете затърсиха трева по валозите, а ние, прехласнати от слънчевите полянки, започнахме да играем на „прескочикобила“. Тая игра беше една от любимите ни. Състезавахме се кой ще скочи най-високо и най-далече. Състезанието спечели Каро. Запъхтени и зачервени от играта, поздравихме нашия любимец за победата, а той стреснато се озърна и каза:

— Момчета, играта си е игра, но добитъка забравихме. Някой от нас трябва да наглежда воловете. Сега е късна есен, а какво място е Маркова бачия, знаем всички.

Млъкнахме. Никой не искаше да стои на отсрещното хълмче, когато другите играят. Нямаше как — хвърлихме „чоп“. Падна се да бъде пазач Марин, най-големият любител на игрите. С наведена глава и недоволно свити вежди той се запъти към своята наблюдателница, като от яд подритваше попадналите под краката му камъчета.

Ние, останалите щастливци, намислихме да играем на челик. Но нямахме подходящо дърво за играта, та аз отидох да потърся.

На двадесет-тридесет крачки от мястото, където бяхме, видях едно интересно мравешко шествие. Кой от нас не бе виждал мравки? Обикновено те сноват по земята, улисани в работа. Тия, доста едри и черни, вървяха в гъста, подобна на войнишка колона, дълга няколко разкрача. Озадачен, повиках другарите си.

Каро предположи:

— Тия мравки са тръгнали на война!

— Я, на война! — зяпна го в устата Ваклинчо.

— Да, да, само така е — продължи Каро. — Ето, строят им е войнишки. Интересно, кои мравки ще нападат и къде са те?

Виргил, ниско набито момче, се обади, че мравките може би вече са воювали и сега се връщат.

— Не — възрази Каро, — ако е така, редиците им щяха да бъдат разпокъсани!

Умувахме ние, а през това време мравешката колона извървя доста голямо разстояние.

Каро продължаваше да прави догадки:

— Напредват все в една посока — на запад. Значи, имат определена цел — навярно някой мравуняк. Тогава мравунякът, към който са се насочили, трябва да се намира някъде натам...

Той помисли, помисли и изведнъж възбудено нареди:

— Момчета, тръгвайте всички ей на тая страна и търсете мравуняк. Не може да няма!

Пръснахме се и затърсихме. Тук, там, открихме го. Той се намираше на десетина крачки от мястото на напредващата мравешка армия. Обитателите му, едри червеникави мравки, кръстосваха, спокойно заети с работата си. Едни влачеха клечици, други — зрънца. Не подозираха опасността.

Каро погледна към мястото на черната мравешка колона с възмущение.

— Виж ти, ония черните са нападатели. За какво ли им е притрябвало да връхлитат върху чуждия мравуняк?

Петко, късокракият, разпалено извика:

— Момчета, да стъпчем черните гадини и толкова!

— Не — възпротиви се Каро. — Нека почакаме! Да видим все пак: наистина ли са тръгнали на война!

Върнахме се при черните мравки. Те бяха извървели неочаквано голямо разстояние. Започнахме да следим пътя им.

Изведнъж съзряхме няколко мравки от червените. Те се връщаха бързо към своя дом. Личеше, че са неспокойни.

— Усетили са вече — рече Каро и хукна към мравуняка, ние след него. Там картината беше променена. Всички мравки сновяха възбудено. Някои се събираха на групи. Групите се превръщаха в редици. Неусетно от източната страна на мравуняка се проточи армията на червените мравки. Те бързаха да посрещнат нападателите, преди да са се добрали до жилището им. Но черните вече бяха пристигнали. Двете войски се удариха. Започна боят. Черните успяха да се врежат от едната страна и някои от тях се добраха до мравуняка. Нахълтаха бързо в отворите му и започнаха да извличат оттам бели зрънца. Знаехме, че тия бели зрънца са нещо като крави на мравките. Сокът, който изпускат те, им служи за храна.

Каро, почервенял от гняв, изрева:

— Разбойници, задигат кравите на червените мравки. Вземайте клони и бой по колоната на черните!

Начупихме клони и заудряхме върху редиците на тия, които още не бяха влезли в сражението. Нашата намеса обърка черните и те започнаха да отстъпват. Армията на червените мравки се окуражи и мина в настъпление.

Погълнати от мравешката война, забравихме всичко. Не забелязахме кога между нас бе дошъл и Марин. Той не можал да издържи на изкушението да види какво става и слязъл от хълмчето. Вдигахме невъобразима врява. Тъпани да биеха около нас, нямаше да ги чуем. Марин също като нас се въоръжил с един клон, за да участва в побоя над черните мравки. Улисан, не забелязал и стъпил в мравуняка. Разярените мравки го полазили и защипали. Изведнъж той ревна и започна да съблича дрехите си. След това хукна към близката река, за да се потопи в нея и по тоя начин да се спаси от озверените насекоми. Но изкачил хълмчето, той спря, извърна се към нас и завика:

— Чувайте, идвайте, говедата, вълк!

Млъкнахме стреснати и в настаналата тишина чухме как оттатък хълмчето воловете мучат. Не можехме да ги видим, но разбрахме, че

става нещо лошо. Това беше рев на смъртно изплашени животни. Стремглаво изкачихме височината. Долу воловете, събрали задниците си една в друга, мучат и размахват рога. Около тях обикаля вълк. Спусне се тук, налети оттатък, но нищо не може да направи. Където и да опита, все рога насреща му. Докато да намислим какво да сторим, вълкът ни забеляза и веднага побягна. С викове се спуснахме подире му.

Но гонитбата не трая дълго, защото зад нас отново се чу мучене. Върнахме се. Един вол, изплезил език, ревеше зловещо. Муцуната му беше кървава. Останалите говеда също зареваха и се спуснаха към него.

Каро изкрещя:

— Тичайте, среваха се на кръв!

Бяхме чували, че когато подушат и видят кръв, говедата понякога сякаш подивяват. Това, което досега само бяхме чували, ставаше пред очите ни. Разрази се истинска битка. Разбъркани в огромен куп, воловете свирепо блъскаха чела, мушкаха хълбоците си. Налетяхме от всички страни и с викове заудряхме побеснелите животни. Напусто — те нито чуваха виковете, нито усещаха тоягите ни.

Ваклинчо изхлипа:

— Майчице, ще се изпотрепят!

Каро излезе малко встрани:

— Оставете, така не става! Удряйте ги само по рогата. Там им е слабото място!

Но да се удря по рогата беше опасно — трябваше да понавлезеш между озверените добичета.

Каро се пристраши и ловко заудря един кокалест вол. Говедото започна да мижи и да извива главата си. А Каро все бие, и то на едно и също място — в основата на единия рог. Зашеметеното добиче неусетно се завъртя с гръб към биещите се говеда. Каро започна да го налага с тоягата по гърба. Волът побягна. Спуснахме се подире му и го откарахме зад рътлината. Ваклинчо остана да пази, да не се върне, а останалата група изтича пак на полесражението. По примера на Каро започнахме да изваждаме от боя воловете един по един. Беше опасно, но нямаше друг изход.

Петко, окуражен от успеха ни, се навря много между главите на подивелите животни. Някакъв волски хълбок го блъсна, той политна и

падна по гръб. Един червеникав вол се надвеси над него. Като не знаеше какво да прави, Петко се хвана с двете си ръце за рогата му. В същия миг говедото замахна силно нагоре с глава. По този начин искаше да се набучи. Петко, като изхвърлен от трамплин, полетя и се намери на гръба му. Волът, щом усети отгоре си човек, се уплаши и побягна. Петко падна, а ние прогонихме добичето зад близкото дърво.

Много време загубихме, докато разтървем воловете. Разпръснати тук-там, те постепенно се уталожиха. Някои дори започнаха да пасат.

Беше още рано, но Каро предложи да се прибираме. Страхувахме се от вълка. Избяга, ама де да го знаеш!

Мълчаливи и разстроени, подбрахме стадото. Всеки си мислеше какво го чака в къщи. Домашните ни веднага щяха да забележат, че нещо е ставало. Почти нямаше добиче без рана. Един с одрана кожа, други с извъртян рог. Няколко крави силно куцаха.

Ваклинчо заплака:

— Оле-ле, какво ще кажа в къщи!

Каро го изгледа накриво:

— Какво си се разхленчил такъв! Станалото — станало. Ти се благодари, че кравата ти не загина в Маркова бачия. Тогава какво щеше да казваш у дома!

След това се обърна към Марин:

— А ти, така ли се напуска пост? Да се благодариш на мравките, че те накараха да хукнеш към реката. Иначе така и щяхме да си крещим около мравуняка, а с говедата кой знае какво щеше да стане.

Марин наведе виновно глава, зачеса ухапаните места под още мокрите си дрехи и за да отклони разговора, каза:

— Какво ли стана с мравешката война?

— Черните са яли пердаха — отговори някой и пак замълчахме.

Показаха се първите къщи на селото.

НЕРО

Петте ни едри овчарски кучета с големи глави и рунтави опашки бяха винаги при стадото. Неро стоеше в къщи. За разлика от своите събратя той имаше малка глава, тънка опашка и гладък, късичък косъм. Муцуната му беше остра, а нозете и тялото дълги. С катраненочер гръб и бял корем, Неро не блестеше със сила на зъби и мускули, затова пък, ела го виж, когато пусне дългите си крака. Той бягаше не като другите кучета — ситно-ситно. Хвърли се напред, нозете и тялото му се опънат и образуват права линия, сгъне се след това, задните му крака отиват на мястото на предните, предните пък на мястото на задните — иди го гони.

Едно лято Неро бе дошъл заедно с мен някъде из къра. Не забелязах кога се е отдалечил да търси дивеч. Любимо занимание му бе да открива зайци, да ги подгоня и улавя. Бързоногите дългоухи рядко можеха да му избягат. Наблизо имаше стадо. Няколко овчарски кучета подушиха Неро и с лай се спуснаха към него. Изтръпнах — ще го разкъсат. Бях доста далече и нямах време да изтичам и прогоня нападателите. Завиках с цяло гърло: „Нерооо.“ С тоя вик исках да го предупредя за опасността, за да избяга. Неро изтълкува моето предупреждение тъкмо наопаки: „Дръж се, аз скоро ще дойда“, и вместо да побегне, настръхнал зачака. Скоро кучешката група връхлетя, отгоре му и набързо го смете. Не можех да го зърна между главите на ръмжащите овчарски кучета. Помислих, си, че с него е свършено, когато той изскочи из кучешкия куп. Разбра какво трябва да прави и пусна краката си. Озверените кучета го погнаха, но как ще го настигнат? Смешна и безпомощна изглеждаше гонитбата им. Без да се напруга като тях. Неро веднага ги откъсна и така се отърва. Кучетата потичаха, потичаха, па току спряха отчаяни. От време на време по някое само пролайваше ей така от яд.

Неро беше не само ненадминат бегач, а и много възприемчив. Само намери начин да разбере какво се иска от него, и той ще го направи. Бях го научил да стои на задните си крака, да прескача въже,

да носи с устата си разни вещи. Понякога му възлагахме полезна работа и той я вършеше отлично.

Имахме овощна градина. Дойдеше ли време да се берат и прибират в избата узрелите сливи, той беше на поста си. Докато волската кола, натоварена с празни каци, скрибуцаше от къщи до овощната градина, докато пълнеха каците с обрания плод, докато колата креташе обратно към къщи, Неро през това време пренасяше сливи в една кошничка. Напълнят му я, той я грабне за дръжката и за половин минута е у дома. Там има човек, който я поема от устата му и я изсипва. Кучето грабва опразнената кошница и пак към градината. Така цял ден. Със своя съд кучето пренасяше едва ли не повече сливи от воловете, които бавно-бавно мъкнеха колата с тежките каци.

Непрекъснато научавах Неро на нови неща и смайвах хората. Хрумна ми веднъж и от някакво непотребно парче плат му уших сако. Закрепих на главата му вехта шапка и така пременен го заведох в селската кръчма. Хората се засмяха, а аз през това време се облегнах с лакти на кръчмарския тезгях. Кучето се изправи до мен и зае същата поза. Тогава запалих цигара и я сложих в устата му. Неро я захапа и задържа. Но димът от цигарата започна да влиза в очите му. За да се предпази от него, кучето извъртя глава и заприлича на същински пушач. Тоя път селяните се смяха до сълзи.

Една ранна есен Неро ненадейно се разболя. Видях го, стои край хармана, целият трепери, а от устата му провиснали дебели лиги. Приклекнах до него и започнах да го милвам. Но дядо неочаквано кресна над главата ми:

— Бягай далече от кучето — болно е от крив бяс!

— Какъв крив бяс?

— Ей такъв — не прави пакости животинчето, стои на едно място и умира!

Главата ми се завъртя. Ами ако наистина умре? Приблжих страхливо до ядосания старец и попитах:

— Дядо, няма ли да оздравее, а?

Той погледна към треперещия Неро.

— Много рядко се случва куче да прекара от крив бяс!

Тръгнах на училище, а в ума ми все едно и също. Представях си как, като се върна надвечер, кучето вече ще е умряло. Винаги, когато идвах от училище, Неро ме посрещаше, грабваше торбичката с книги

от ръката ми и я носеше до къщи. Тоя път нямаше да ме посрещне. Както си вървах, извърнах глава да го видя за последен път и заплаках.

Влязохме в клас. Нищо не схванах от урока. Едвам дочаках последния час и като пребит поех към къщи. Не можех вече и да плача, само в устата ми горчеше. Показа се нашата къща. Изведнъж иззад ъгъла ѝ изскочи кучето и ме посрещна, както винаги. Не вярвах на очите си — бе оздравяло.

През своя кратък живот Неро извърши и един подвиг.

Беше зима. Още от сутринта дядо възседна нашата кобила Нелка и замина по работа в града. С него отиде и Неро. Започна да мръква, а старецът не се връщаше. Майка ми и баба се безпокояха.

— Къде окъсна тоя човек?

— Не е на добро това бавене!

Мама от време на време надничаше през прозореца. Когато почти мръкна и вече запалихме газената лампа, отвън изтопурка кон. Наскачахме — Нелка! Презглава изтичахме на двора. Хълбоците на кобилата играеха от умора, а дядо едвам намери сили да се смъкне от нея. Още като ни видя, той проплака с отпаднал глас:

— Неро загина! Спаси мен и Нелка, но той загина!

Как е загинало кучето? От какво е загинало, не можехме да разберем. Влязохме в къщи. Дядо седна на миндерчето, изгледа ни със страшно хлътнали сухи очи, после наведе глава и каза на себе си:

— Ей, добре че не го продадох!

Пак нищо не разбрахме, но никой не смееше да го разпитва. Старецът помълча, помълча и почна да разказва:

— Когато влязох в града, не съм забелязал кога от джоба ми е паднала кърпата. Неро вървеше след мене. Намерил я, взел я със зъбите си и изтича отпреде ми. Видях го и спрях. Той скочи, опря предните си крака на коляното ми и аз си прибрах кърпата. А един гражданин току се усука около мене:

— Старче, продай ми това куче, ще ти дам двеста лева!

— Не ми е за продаване — отговорих му аз и тръгнах по пътя си. Тогава оня хвана поводите на Нелка:

— Старче, не се инати, продай ми кучето, петстотин лева ти давам!

Погледнах го да не е пиан — не беше!

— А бе, човек — рекох му аз, — дават ли се толкова пари за едно куче! — И пак се наканих да си тръгна.

Но гражданинът препречи пътя ми и изтърси:

— Хиляда лева ти давам, продай ми го!

Позамислих се, хиляда лева са това. С тия пари мога вол да си купя. Кажих-речи, бях склонен да дам Неро на купувача. Тогава се сетих за тебе — и той ме посочи с глава, — как ще те умирявам, ако се върна без кучето. Отказах. И добре, че не го продадох! Имал съм голям късмет.

Едвам сдържах сълзите си, а дядо продължи:

— Когато на връщане от града стигнах ей горе, над Манова кория, ме срещна глутница. Кога и откъде дойде, не видях. Нелка запръхтя и заскача. Мина ми мисъл: „Ето дотук ти е бил животът!“ Неро беше зад нас, но за него забравих. Изневиделица той се стрелна край кобилата и наежен, застана пред гадовете. Викнах му: „Бягай, поне тебе да не удавят!“ Неро не побягна. Но ония не го и погледнаха. Започнаха да ме обграждат. Тогава кучето се нахвърли върху един от глутницата, клъцна го със зъби и побягна. Ухапаният се стрелна подире му. Неро ускори бяг, направи малка обиколка и неочаквано клъцна друг от гадовете. Глутницата настръхна и се спусна към него. Кучето ги позачака и когато да скочат отгоре му, побягна. Подгониха го и отидоха, та се не видяха. „Що стоиш, бягай, спасявай се“ — помислих си аз и пришпорих кобилата. Спасихме се аз и Нелка, ама Неро загина. Разкъсали са го кръвниците, та парченце не са оставили от него!

Дядо стана. Очите му се наляха със сълзи. Не можех да се сдържам повече и заплаках на глас.

В това време на вратата се чу скимтене и драскане. Отворихме бързо — беше Неро. Щом влезе, той изтича при дядо, постави глава на коляното му и дълго скимтя. Изглеждаше като да му разправя патилата си. По същия начин той скимтя на скута на всеки от нас. Не бях на себе си от радост, а дядо не можеше да се начуди:

— Брей, брей, не са могли да го стигнат. Избягал им! Де се е чуло и видяло такова нещо?

После започна да го разпитва като човек:

— Докъде ги мъкна подире си, а? Откъде избиколи, та се върна в къщи?

Много време след тая случка, когато бях вече гимназист, напуснах моето село за три години. Когато се върнах у дома, не намерих кучето. То беше умряло от старост. Погребали го бяха в градинката, пред къщи. На гроба му имаше каменна плоча, а върху нея издълбани четири букви:

Неро

КРАЯТ НА ЕКСКУРЗИЯТА

На един час път от село издига острите си зъбери една скала. Ако се качиш на някой от по-високите крайселски върхове, ще я видиш. Отвесна като стена, сама-самичка сред спокойно заоблените хълмове. Нейният страховит вид ни привличаше и ние много пъти сме се изкачвали по върховете да я гледаме.

В един студен ден към края на ноември аз и моят приятел Каро се сговорихме да отидем и да се качим на скалата.

Каро беше по-голям от мене. Силен, съобразителен и сърцат. Ако беше не той, а някой друг от моите приятели, не бих се наел да тръгна на такава екскурзия.

Сложихме в торбичките си малко хляб и сирене, взехме въже, което по думите на приятеля ми щеше да ни потрябва, и с големи криваци на рамо поехме. Движихме се напреко, по посока на скалата.

Краят на есента личеше навсякъде. Стърнищата на отдавна пожънатите ниви се чернееха влажни и пусти. Ни песни, ни щурци, ни дъх на окосени ливади. По оклюманите баири почти не се мяркаха овчарски стада. Сред обезлистените черни клони чакореха свраки. Каро извика „ехей“, но гласът му замря придушен, без ехо. Стана ми тягостно. Щеше ми се да се върнем, но си мълчах.

Минахме много хълмчета и върхове, спускахме се в долове, обрасли с трънаци.

Неочаквано на около километър пред нас се изправи скалата. Зяпнахме удивени. От нея вееше нещо страшно и примамливо. По гребена ѝ се влачеха мъгли. Една пещера зееше като очна дупка на череп. Около могъщите ѝ хълбоци се виеха скални орли.

Закрачихме бързо и след малко бяхме в подножието ѝ.

— Не гледай много нагоре, свят ще ти се завие — пошегува се Каро и заразмотава въжетото.

Не ми се качваше по отвесната скала, но приятелят ми беше неумолим:

— Щом сме дошли дотук, ще влезем в пещерата.

Започнахме изкачването. Каро напред, аз след него. С края на въжето той бе завързал едно желязно колче. Пълзи нагоре и забива колчето ту в една, ту в друга пукнатина. Следвам го, без да изпускам въжето от ръката си. Така, стъпка по стъпка, допълзахме доста нависоко. За миг Каро се подхлъзна и краката му се залюляха над мен.

— Не се плаши — извика той. — Нали има за какво да се държа. Ела само по-нагоре и намести крака ми в някоя пукнатина. Сам по-трудно ще налучкам!

Допълзах почти до петите му.

— Ето тук — стъпвай!

Каро закрепил крака си. Не беше лесно изкачването, но на края застанахме пред пещерата. Тя зееше отпреде ни и от дълбочината ѝ лъхаше студ. Свихме се зиморничаво.

— Вътре е тъмно, не можем да влезем — рекох аз с облекчение.

Но Каро измъкна от джоба си една батерия.

— И това предвидях.

Не ми се щеше да отиваме в пещерата, но когато навлязохме във вътрешността ѝ, се улисах. Тя представляваше някакъв приказен свят. Големи преддверия водеха към още по-големи, като че направени от човешка ръка зали. Редяха се красиви колони и сводове. Минахме покрай фигури, подобни на вкаменени животни и хора. Над главите ни се спускаха висулки.

— Ето това са сталактитите, за които учехме миналата година — досети се Каро и насочи светлината към тях, за да ги разгледаме.

Колко време сме се дивили из пещерите, не зная, но по едно време моят приятел ме дръпна:

— Ей, ние се залисваме тук, а времето минава — ще замръкнем. Не трябва да се връщаме по тъмно. Да тръгваме!

Напуснах пещерата със съжаление. Вън беше завалил първият сняг. Едри парцали безшумно и спокойно закриваха черната посърналост на земята. Каро взе всички предпазни мерки и ние слязохме благополучно, въпреки че спускането ми се видя по-тежко от изкачването.

Денят бе към края си — не биваше да се бавим. Поехме по обратния път. Но ненаправили петдесет крачки, спряхме изненадани — пътя ни препречваше вълк. Той примижаваше от падащите снежни

парцали и не ни изпускате от очи. Бях виждал доста вълци. Тоя за разлика от другите имаше много едра глава.

Погледнах страхливо към Каро:

— Какво ще правим сега?

— Не се плаши — рече той, — един е, а ние сме двама. Светло е още. — Позамисли се малко и започна гласно да съобразява:

— Ако се върнем, може да ни нападне — ще помисли, че сме се уплашили. Ако го избиколим, също ще смята, че се боим, и ще тръгне подире ни. Трябва по някакъв начин да го уплашим! Виж какво — каза той, — ще се разделим. Ти ще вървиш от дясната му страна, аз — от лявата. Така ще му раздвоим вниманието. Освен това той ще подозре, че му кроим клопка. Това ще направим и ще видиш, че нито ще ни нападне, нито пък ще тръгне след нас!

— Каро, страх ме е сам — да вървим заедно!

— Прави каквото ти казвам! — скара ми се той. Лицето му беше спокойно, та се покуражих. Разделихме се. Аз потеглих отдясно, той отляво, вълкът в средата.

Случи се това, което приятелят ми предвидя. Животното загуби смелост и започна да извърща главата си ту към мен, ту към Каро. Видях как подви опашката си. Това ясно показваше, че се страхува. Изравнихме се. Вълкът стана още по-неспокоен.

Тогава Каро извика:

— Тръгни към него! — И пръв сви и закрачи към смутения звяр. Тръгнах и аз. Като видя, че приближаваме от двете му страни, хищникът не издържа и побягна.

— У-у-у! — изрева подире му Каро. Животното отиде чак до скалата, поспря и тронаво се обърна. — А сега да вървим!

След по-малко от час бързо ходене се върнахме в село.

Вълкът не тръгна подире ни.

НЕЛКА

Дядо отглеждаше много хубави коне. Те имаха буйни гриви, дълги опашки и тънки крака. Най-красива от тях беше Нелка — гордостта на стареца. И досега си я спомням — вие тънката си шия, стройните ѝ нозе стъпват сякаш не на твърдата земя, а в памук. Тя имаше огненочервен цвят, с бяло през половината ноздра и средата на челото.

Дядо яздеше Нелка само на големи празници, да речем, когато имаше сбор в съседното село или когато роднини вдигаха тежка сватба. В такива случаи той вчесваше грижливо гривата и опашката ѝ. Извеждаше я на двора и поставяше върху неспокойния ѝ гръб леко червено седло. Облечен в най-новите си шаячни дрехи с кафеникава кожена капа на главата, слагаше крак в лъскавото стреме и — хоп! — отгоре ѝ. Когато ставаше дума за кобилата, старецът не можеше да се нахвали от нея и все я наричаше „моята Нелка“.

Не по-малко от дядо я обичах и аз и нищо, че не я наричах „моята Нелка“, тя беше много повече моя, отколкото негова. Нали аз я пасях, водех я на водопой — с две думи, яздех я всеки ден.

Нелка не беше само красавица, а и бързонога. Нямахме кон измежду най-бързите селски коне, който да ѝ се опре. На всички надбягвания излизаше първа. Тогава, разбира се, яздех аз. След всяка победа на Нелка старият човек не можеше да си намери място от гордост. Събираше мъжете от цялата махала, черпеше ги с греяна ракия и току повтаряше:

— Моята Нелка никъде я няма!

В деня на едно такова надбягване времето бе лошо. Валя дъжд, изведнъж стегна студ и лъсна поледица. Дядо се уплаши:

— Не може, я виж каква е пързалка. Малък си още — ще се утрепеш!

Като чух думите му, краката ми се подкосиха. Ударих на молба:

— Деденце, пусни ме, няма да падна! Всяка година препускам, пък падал ли съм някога?

— Не — държеше на своето старецът, — лани, по лани времето беше хубаво, а сега, я погледай!

Отчаях се съвсем, отидох в дъното на двора, седнах на една греда и започнах да бърша очите си. Плача и гледам как отсреща на Равна лъка вече извеждат конете, които ще участвуват в надбягването.

Баба, трогната от сълзите ми, излезе на прага и оттам малко несмело заукорява дядо:

— Какъв човек си, пусни детето, я го виж, като болно е!

Старецът се разфуча:

— Ти си го разглезила него, та за нищо циври, ти!

Не стига това, ами тръгна към баба с вдигнати пестници. Уплашена, тя хлътна в къщи. Но дядо се отказа от побойническите си намерения, върна се на двора, повъртя се малко и влезе в тъмния обор. Надникнах предпазливо и видях, че той вчесва Нелка. Досетих се — готви я за надбягването. Подскочих от радост.

Но радостта не трая дълго. Хрумна ми, че дядо може да даде кобилата на вуйчо Владо. Той беше възрастен човек и старецът му имаше доверие. Ами сега? Заплаках отново, но тоя път пред вратата на обора. Плача аз, а дядо не ме и поглежда, мълчи и приготвя Нелка. Украси сплетената ѝ опашка и грива с разноцветни конци. С чесалото направи по шията и хълбоците ѝ красиви квадратчета. Колкото беше хубава, още по-хубава стана Нелка. Гледам я и очите ми ще изскочат от плач.

Защурах се натам-насам из двора. Какво мислеше старецът? Отсреща на Равна лъка надбягването започна!

Най-после дядо изведе Нелка. Стоях сред двора като осъден. Той ме изгледа изниско и сърдито заяви:

— На, качвай се и мисли му само ако направиш някоя пакост!

Сложих крак в стремето и за миг се намерих на гърба на кобилата. Отлетях на Равна лъка, но там надбягването току-що бе свършило. Първенец излязъл Алчо, черният кон от Йорговата махала. Едър и силен беше той. Когато препускаше, земята се огъваше под копитата му. Хората ми се присмяха:

— Брей, много си подранил!

— Нищо — настоявах аз, — ще се надпрепускам с Алчо.

— Не може така — възпротивиха се мнозина.

Тогова стопанинът на черния кон се обади:

— Съгласен съм. Да ги надбягваме! Ако моят Алчо надбяга и Нелка, славата му ще бъде по-голяма!

Хората помислиха, помислиха, па отсякоха:

— Добре, щом си рекъл, надбягвайте се!

Нелка и Алчо застанаха един до друг. Тя, лека като омара, той, набит и силен, удря с копита, пръхти нетърпеливо, а очите му горят като пещи.

Дадоха знак. Препуснахме. Трябваше да изминем километър, на определено място да обърнем конете и да се върнем там, откъдето сме тръгнали. Който пристигнеше по-напред, щеше да бъде победителят.

Наведох се над тънката шия на Нелка. Тя препускаше устремно. Едвам усещах как нозете ѝ досягат земята. До нея, без да изостава, прокопитваше пръстта черният Алчо. Когато стъпваше на камък, изпод копитата му излитаха искри.

Прелетяхме определения километър, без да вземе преднина никой от конете. Дойде време да спрем, да се обърнем и да препуснем обратно. Дръпнах юздата на Нелка. Тя изведнъж намали и се закова на място. Обърнах я светкавично. Алчо притопурка и докато да спре и да се обърне, загуби време. Нелка взе преднина. Но черният кон напрегна неизчерпаемите си сили, застигна я и постепенно я задмина. Тогава Нелка, която не беше свикнала да гледа конска опашка отпреде си, устреми шия и аз усетих как в ушите ми вятърът заблъска по-силно. Стори ми се, че тя се откъсна от земята и полетя ниско, ниско над нея. Настигна Алчо. Изравниха се. Надмина го.

Тъкмо тогава, се случи нещо страшно. Черният кон се подхлъзна, падна на глава, подви врата си и повече не мръдна. Ездачът му се преметна през него, падна и ударил се силно, с мъка се вдигна. Дотичаха хората, но конят беше мъртъв.

След това надбягване дядо не събра съседите да ги черпи с греяна ракия, задето Нелка и тая година бе излязла първа. Мъчно му беше за черния Алчо.

Десет месеца по-късно загина и Нелка.

Трябваше, да отида до съседното село, за да поканя наши роднини на сватба. Женеше се вуйчо Владо. Взех павурчето с ракия и възседнах Нелка. Беше краят на декември. Почти нямаше сняг, но денят бе студен и мъглив. Пристигнах около обяд. Поканих роднините

на сватба и според обичая им поднесох павурчето да сръбнат ракия. Радваха ми се те, нагостиха ме, а след това ме изпратиха.

На връщане задуха остър вятър, примесен със зърнест сняг. Нелка се носеше в лек галоп. Бях забил глава в гривата ѝ, защото ледените зърна удряха в лицето ми. Равномерният бяг на кобилата ме унасяше в дрямка. Изведнъж тя се изправи на задните си крака. Неподготвен, едвам се задържах на гърба ѝ. Надникнах от едната страна на шията ѝ и видях вълк. Нелка остро изцвили. Дръпнах юздата ѝ, тя се върна две-три крачки, вълкът пристъпи към нас. Подкарах я, тя тръгна напред, вълкът отстъпи. Разбрах, хищникът може да ни върти така цял ден и цяла нощ, докато останем без сили. Мъчех се да накарам Нелка да застане на едно място, но това беше невъзможно. Зверът не изпускаше от очи не кобилата, а мен. Смяташе ме, види се, за по-опасен от нея. Реших да го смутя, като подкарам ужасеното добиче право срещу него. Пришпорих силно кобилата. Тя изцвили и диво се хвърли напред. Вълкът отскочи вдясно. Скокът му беше толкова ловък, че аз не можах да го проследя. Както се намираше пред нас, той изведнъж се оказа на друго място. Нелка започна да се хвърля като кенгуру. Веднъж, втори път. При второто скачане нещо изпука в кръста ѝ. Хищникът беше вече зад нас.

На никое надбягване Нелка не бе препускала така. Около мен всичко се завъртя. Не смеех да се обърна. Ако вълкът хукне подире ни — няма да му избягаме. Бърза е Нелка, бърза, но вълците тичат по-бързо. Стори ми се, че зад нас се чува дишането на звяра. Трескаво извърнах глава — гонеше ни. Виждах как, макар и бавно, той ни застига. Погледнах напред, селото беше близо.

Това ни спаси. Преди гладният звяр да ни доближи толкова, че да може да скочи върху нас, ние навлязохме в една от махалите. Изскочиха кучета. Вълкът спря — пътят му беше преграден.

Дръпнах юздата на Нелка, за да намаля скоростта, но разбрах, че тя я е ухапала със зъби. Не можех да я управлявам. След малко влязохме в нашия двор. Там кобилата спря, изправи се на задните си крака и ужасена извърна глава. Цялата трепереше. По гърдите и хълбоците ѝ се стичаше обилна пяна. Въведох я в обора. Тя постоя малко и легна. Не взе никаква храна.

Нелка лежа така два дни и на третия умря.

КАРО

Смешно ни ставаше, когато учителите го наричаха с истинското му име — Карамфил. Какъв ти Карамфил, за нас той беше Каро, нашият Каро. Ние го наричахме така, изпълнени с възхищение от него. И наистина, кой умееше да скача най-високо и да тича най-бързо — Каро. Кой можеше да намира най-добре птичи яйца и да прави върбови пищялки — пак Каро.

Помня го — ни висок, ни нисък, със сплъстена сламена коса и торбичка през рамо. Върви пред нас леко-леко, сякаш не стъпва, а опитва земята дали ще издържи тежестта му.

В моето родно селце нямаше прогимназия. Ние, петнадесетина момчета, се учехме в съседното по-голямо село. Пътувахме всеки ден — и зиме, и лете. Наш вожд и командир беше, разбира се, Каро. Слушахме го за всичко. Струваше ни се, че без него през мъгливите зимни дни ще объркаме пътя. Той ни защищаваше от най-големите побойници в другоселската прогимназия. А какви побойници имаше! Но и най-страшните се бояха от него.

Каро се учеше добре. През хубавите пролетни и летни дни често седяхме край някоя разцъфнала шипка и той проверяваше дали сме готови с уроците.

Хубаво беше през пролетта и лятото, но през зимата — страшно. Понякога зимните бури беснееха така свирепо, че ние се хвацахме един за друг, за да не ни отнесе вятърът. Крачехме с наведени глави срещу виелицата, омотани в шалове и с дебели тояги в ръце. Пътя не гледахме — нали пред нас е Каро.

В една такава зимна буря, когато прехвърлихме билото на Велчов баир, на няколко разкрача пред нас се провидя вълча глутница. Скупчихме се. И друг път бяхме виждали вълци, но отдалеч. Понякога само чувахме страшния им вой. Сега вълците бяха отпреде ни, проточени един след друг. Виждахме ребрата им, изпъкнали от глад, настръхналата козина, острите муцуни. Малките им очи ни гледаха хищно и предпазливо.

Ваклинчо, ученик в първи прогимназиален клас, изведнъж изпищя:

— Мамо, мамо, майчице!... — И загубил ум, се заозърта накъде да бяга. Неговият вик сякаш ни блъсна изотзад и както бяхме скупчени, хукнахме един през друг. Но Каро, за когото от страх бяхме забравили, изкрещя:

— Никой да не мърда! Стойте на място — така по̀ не смеят.

Останахме по местата си, а краката ни — подкосени. Вълците разтуриха редицата си и се пръснаха натам-насам. Някой от тях започнаха да се боричкат, други да се търкалят по снега. Стори ни се, че глутницата и не мисли да се занимава с нас. Виелицата помиряса. Малко се развидели. Пред очите ни се очерта малкият хълм. Него ако можехме да минем, ще бъдем в село. Петко от Йоргова махала предложи с разтракани челюсти:

— Да се юрнем по нанадолнището, няма да ни гонят, а, Каро? — И като гледаше изниско вълците, плахо-плахо запристъпя.

Каро го дръпна и предупреди дрезгаво:

— Не се измествайте! С едното око гледат в играта, а с другото в нас. А̀ видят гърбове, а̀ наскачат отгоре ни!

Петко остана на мястото си, както бе крачнал. Лицето на Каро беше побеляло като снега, но очите гледаха зорко и трескаво ту нас, ту разпилянната насам-натам глутница.

Неусетно вълците ни обградиха. Така, както уж нехайно се боричкаха. Двамина минаха зад нас, трима отляво, други отдясно и ние се видяхме в средата. Стана съвсем страшно. Някой заскимтя като кученце, а след това зави. Друг през сълзи започна да вика за помощ. Стресна ни пак Каро:

— Не бойте се!... Като воловете. Нали знаете воловете как се бранят от глутница? Събират си задниците, а срещу вълците остават рогата им. Не бойте се, бърже давайте гръб един в друг — и той пръв опря гръб в гърба на едного от нас. Образувахме кръг. Вместо рога ние държахме тоягите. Помирясалият вятър отново се усили. Заблъска сняг в очите. Криваците натежаха в ръцете ни. Отново чухме гласа на Каро — съвсем прегракнал и омаломощен от вятъра:

— Вълците са по-зли, когато се боиш. Не бойте се! И те се страхуват. Няма да ни нападнат всичките, а един по един. Някой ще се спусне към някого, уж да се хвърли на шията му. Няма да се хвърли, а

само ще го удари с врат да опита. Веднага с тоягата по задницата — там е най-слаб! Чувате ли? Чувате ли? — викаше все по-силно и по-силно той, а гласът му сякаш не беше неговият.

Виелицата побесня. Претръпнали от страх и студ, стояхме по местата си в очакване.

И ето, един вълк, както нехайно чешеше с крак муцуната си, изведнъж се вторачи и полетя. Стори ни се, че той скочи върху главата на Ваклинчо. Но Каро беше прав — за миг вълкът се изви и блъсна с якия си врат краката му. Ваклинчо замахна като насън. Вълкът отскочи встрани, поизтърси се и започна да трие муцуната си в прясната. Безпаметни от ужас, ние не можехме ни да викаме, ни да говорим. Стрелна се втори вълк. Тоя път замахна Петко. След малко — трети. Един от вълците попадна под кривака на Каро, но отскочи, помъкнал задница. Добре беше го ударил той и тъкмо където трябваше. Ударът на Каро поохлади смелостта на глутницата.

— Цял ден и цяла нощ ще ни въртят така, докато капнем — рече той и изведнъж като в скоропоговорка продължи: — Братлета, както сме си, крачка по крачка пристъпвайте към село. Никой да не се откъсва, разбрахте ли?

Нямахме сили ни да отговорим, ни да се мръднем. Тогава той ни заблъска с гърба си и макар съвсем бавно, групата запълзя. Обезпокоени, вълците отново заналитаха. Някой изпищя ухапан. В една вълча уста се мярна парче от нечий крачол. Ваклинчо замахна да удари стрелналия се към него вълк, но се подхлъзна и падна. Вълкът, окуражен, се хвърли повторно, но Каро застана пред падналия и посрещна нападателя с точен удар. След това дръпна Ваклинчо отново в кръга.

Когато се срещнахме с глутницата, беше около обяд. Започна да здрачи и ние едва тогава минахме хълма и се надвесихме над село. Щом се показаха първите къщи, Каро завика колкото му глас държи имената на познати и зли селски кучета:

— Карамане-е-е, Мурджо-о-о, Лиско-о-о-о, Ара-пе-е-е!

Кучетата чуха, па, изглежда, и бяха надушили вълците, защото залаяха, а след това ги видяхме, понесени към нас като облак. Щом усетиха село и кучета, вълците неусетно, без да бързат, в колона по един, прехвърлиха хълма. Кучетата минаха край нас като вятър и продължиха по следите им.

Отлепихме гърбовете си, но направихме по две-три крачки, се почувствувахме толкова отпаднали, че кой където беше, седна в снега.

А Каро — нашият Каро, той се облегна на едно дърво, после неусетно се свлече. Неколцина намериха сили и разтриха челото му със сняг. Когато дойде на себе си, той ни изгледа всички поред, подпря се на лакти и беззвучно заплака.

ЛЕГЕНДАТА ЗА ЛЮБАТА

Учителят ни предложи да отидем на екскурзия из планините по нашия край.

Разскачахме се, някои захвърляха шапките си от радост.

След два дни малката ни група напусна селото. Беше краят на май. От двете страни на пътя се люлееха зелени нивя. Обаждаха се пъдпъдъци.

— Слушайте птиците — обръщаше ни внимание учителят. — Всяка има своя песен и свой характер. Чуйте врабците. Все едно и също си чуруликат, без да ги интересува хубаво ли излиза, или не. Но чуруликат от сърце. Чуйте сега пъдпъдъка. Той предпочита да тактува — пъдпъдък, пъдпъдък, джау, джау. Да, стреми се да внуши на другите птици, че музиката е нещо, в което ритъмът е от основно значение. А чувате ли ей оная птица? Песента ѝ е скучна и бездарна. Но това не ѝ пречи да бъде нахална — ето, нейното досадно църкане се налага над песните на всички птици.

Още много неща ни разказа нашият учител и ние не усетихме кога сме навлезли сред планините.

Нагазихме сред гъста букова гора. Лъхна тишина и хлад. Краката ни затъваха в килим от нападала ланска шума. Бълбукаха вадички студена букова вода. Прием, а зъбите ни замръзват.

— Довечера ще чуете улулицата — каза учителят.

Запитахме го какво е това улулица.

— Нощна птица — обясни той. — Вика като човек.

Навлязохме в гора, толкова гъста, че наоколо заприлича на нощ. Когато се измъкнахме от нея, слънцето беше на залез. Пред нас се откриха планински пасища и една овчарска кошара. Обградиха ни зли кучета, но скоро дотича старец — овчар, и ги прогони:

— Добре дошъл, даскале — ръкува се той с учителя и ни покани в колибата.

Докато се настаним, докато поразпитахме овчаря за чудесиите на гората, и мръкна. Той запали газениче и под слабата му светлина ни поднесе вечеря — хляб, сирене и чесън. Така бяхме изгладнели от

пътя, че изядохме всичко и поискахме още. Старецът с набраздено добродушно лице и кожена капа на главата все ни канеше:

— Хапнете си, хапнете си, деца!

Ядяхме и току разпитвахме:

— Дядо, кога ще чуем улулицата?

— Улулицата ли? — Той не можа да довърши думите си — отвън някой извика. Извърнахме очи към прозореца.

— Ето това е улулица, деца.

Ослушахме се, а нашият учител ни погледна под вежди и тънко се усмихна.

Предъвках последния залък, пих вода от една кратунка и попитах:

— Дядо, тук има ли вълци?

— Как да няма, има ги! Ти остави вълците, ама една мечка, мине, не мине вечер, споходи ме.

— Мечка! — стреснахме се и не посмяхме да разпитваме повече.

Дойде време да спим. Старецът донесе сено, разхвърля го по пръстения под, метна върху него две-три черги, даде ни още две-три за завивки и каза:

— Хайде сега на спане!

Налягахме, но мечката, за която спомена старецът, не ни даваше да мигнем. Ами ако дойде тая вечер? Но дядото говори за нея съвсем спокойно. Тогава не е толкова страшно. А той може и да се е шегувал? Ами, истина е това за мечката. „Улулулу“ — обади се пак улулицата. Тоя път тя извика по-особено. Може да е забелязала мечката.

Много време лежахме така, но умората надделя, та започнахме да заспиваме.

Събудиха ни кучетата. Те лаеха и квичаха едновременно. Такова лаене не бях чувал и веднага си помислих: „Мечката е дошла, мечката!“ Наскачаха всички. Събуди се и старецът, прокашля дрезгаво и продума най-спокойно:

— Брей, рекох, че тая вечер няма да дойде, а тя, виждаш ли я! Е, нищо, не знае, че имам гости!

Натрупахме се на прозореца, но вън бе тъмно и трудно се виждаше. Кучетата, застанали едно до друго като стена, лаеха, без да нападат. Учителят ни смъбра, но кой ти слуша.

През това време старецът наметна шаячната си дреха и извади иззад кревата една пушка с прерязана цев. После, без да ни погледне, отвори вратата и излезе навън. Кучетата, усетили присъствието на стопанина си, добиха сили и залаяха до скъсване. Чухме гласа на стареца: „У, бреее“! Силен рев напълни ушите ни и заглуши и неговия глас, и кучешкия лай. Разбрахме — мечката! Вън светна и протътна гърмеж. Страшният рев се повтори, но някъде от по-далече.

Старецът влезе, остави още димящата пушка и каза:

— Отиде си мечката, деца, взе си храната и си отиде, хайде, лягайте!

— Каква храна, дядо?

— Ами тая, дето ѝ оставям през вечер, през две!

— Защо ѝ оставяш храна?

Старецът се почеса по главата:

— Ами ако не ѝ оставям храна, ще започне да напада стадото. А хапне ли веднъж месо, иди се оправяй — става стръвница. Едно време на село дойде мечкар да разиграва питомната си мечка. Някакъв непрокопсаник наумил да си направи шега и скришом от мечкаря дал на мечката парченце месо. Още същия ден тя скочила върху своя стопанин. Страшно нещо е мечка-стръвница.

— Дядо — рекох аз, — ти имаш пушка, защо не я застреляш?

Старият овчар ме погледна изненадано:

— Защо да я застрелям? Майка е тя, майка — има малки, зная бърлогата ѝ. Виждал съм мечетата ѝ. Те са деца като вас. Само тичат нагоре-надолу. Майка им ги събира, събира, па току удари някое с тежката си лапа. То изреве жално-милно, претърколи се и пак каквото си знае. Как да я застрелям? Кой ще гледа невръстните ѝ рожби? С пушката само гръмвам да се поизплаши и да си иде. Де да знаеш — звяр, може да направи някоя пакост.

Млъкнахме смутени. Не можахме да разберем с ум стареца, но сърцата ни го разбраха.

На сутринта закусихме, сбогувахме се с добрия овчар и пак на път.

Когато се надвесихме над първата стръмнина, в далечината на изток се откри островърха гола планина, прилична на купа сено. Учителят ни спря, посочи планината и каза:

— Ученици, това е Любата. Виждате ли колко е стръмна? Ще ви разкажа нещо за нея, но когато се качим на върха ѝ.

Пътувахме няколко часа. Зад гърба ни на запад останаха гористите планини, където пасеше своето стадо добрият овчар. Около пладне пристигнахме в подножието на Любата. Тя беше толкова стръмна, че когато започнахме изкачването, ни се струваше, че се катерим по стена. Обля ни пот. Почивахме много пъти. Запъхтени, не можехме да говорим. С подкосени крака стъпихме на нейния връх и налягахме кой където свари. Когато поотпочинахме, учителят седна сред нас и тихо започна да разказва:

— Някога, много отдавна, в някое от селцата, разположени в полите на тая планина, живяла чудно хубава мома. Очите ѝ били две теменуги, косата ѝ — узряла ръж, устата ѝ — червена ягода. Всички ергени имали севда по нея, а най-много един беден момък крайненец. Задиряли я ергените по тлаки и седенки. Вардели да напият от водата ѝ, когато се връщала с пълни менци от чешмата, но тя никому дума не давала. Само бедният крайненец не я задирял. Много я обичал той, та чак не смеел да се мерне пред очите ѝ.

На един голям празник направили хоро. Там била и хубавицата. Надпреваряли се ергените да се хванат до нея. На края се скарали. Тогава момата рекла:

— Ще пристана на тоя от вас, който ме изнесе на върха на планината, без да си почине.

Измерил с очи стръмнината весел здравеняк и грабнал девойката, носел я някъде до над полите и там капнал. Поел я друг. Стигнал до средата, преуморил се и я оставил. Всички се опитали, но никой не можал да стигне до върха. Последен останал бедният момък, крайненецът. Взел я той на ръце, а ергените му се присмели: „Ние не можахме, та ти ли, слабушко.“

Не бил силен момъкът като другите, но обичта му била голяма. Стъпка по стъпка стигнал полите на планината. Надминал ги. Преполовил най-стръмното. Хората гледали смаяни и не смеели да си поемат дъх. С последни усилия крайненецът стигнал под върха. Пред очите му причерняло, но той направил още няколко крачки, стъпил на остро планинско теме, оставил девойката и от преумора припаднал. Засуетила се около него момата. Как да му помогне? А той простенал:

— Дай ми малко водица и ще оживея!

Огледала се тя, но къде вода навръх планината. С попукани устни момъкът издъхнал. Девојката се надвесила над него и от мъка проронила три сълзи. На мястото, където капнали сълзите, забълбукали три извора.

От тоя ден нарекли планината Любата.

Учителят завърши легендата, а ние, прехласнати, искахме да слушаме още. Някой боязливо се обади:

— А къде ли са трите извора? Да ги потърсим!

— Нямаме време, ученици — каза учителят, — слънцето клони към залеза, трябва да се връщаме!

Наставахме смълчани.

— Колко красива легенда — въздъхнах аз, — какъв ли е бил тоя човек, който я е измислил?

Учителят се усмихна.

— Спомнете си за стария овчар и мечката. Какво каза той снощи? „Защо да я застрелям? Майка е тя, майка — има малки!“ Красива душа има старецът, нали? Ето, някога една такава красива човешка душа е измислила чудесната легенда за Любата. Хиляди хора, които са обичали красотата, са съхранявали и предавали легендата от баща на син, от век на век!

Погълнати от мисли, заслизахме по нанадолницето.

ЛЕСНЬО

**ЛЕСНЬО
ВЕСЕЛИ ИСТОРИИ**

НАШИЯТ ГЕРОЙ ЖИВЕЕ

*Нашият герой живее
в село всеизвестно
и се казва Спас Андреев,
а му викат Лесньо.*

*Но защо, не се чудете —
ей сега ще разберете!*

*Всяка работа човешка
му изглежда много тежка,
затова той прави-струва,
уж я върши, а хитрува!
Вечно дири леснината,
пък... намира патилата!
Патила безброй, безчет...
Но да почнем ред поред!*

КАК ЛЕСНЬО ОТИДЕ ДА ЖИВЕЕ В ГОРАТА И КАКВО МУ ИЗПАТИ ГЛАВАТА

УМНА ЛЕСНИНА

*Вятърът — немирник стар —
хлопа по вратите,
крушата го пъди с клони
и шуми сърдито.*

*Вятърът — немирник стар —
свива крехки клони,
през ограда, покрай сгради
десет шапки гони.*

*Свири в пукнати гърнета,
по стъклата чука,
гъне белите пранета,
громоли в олука.*

*Вдига прах пред всяка къща,
дърпа в миг забрадки,
край реката преобръща
непохватни патки.*

*Вятърът — немирник стар —
всичко живо смая,
даже скочи ненадейно
в Лесньовата стая.*

*Блъсна бялото перденце,
прахуляк навлече
и подвикна: „Хей, момченце,
ставай, съмна вече!“*

Лесньо сънено изстена,

попрозя се гласно
и си спомни мигновено
нещо тъй прекрасно:
във ваканция е вече,
да, от вчера... значи,
няма да го мъчи Лечев
с трудните задачи.
Вместо туй на летен лагер
скоро ще заминат
той, Илийчо, Весо, Драго —
весела дружина.
Волен лагер в планината,
в него е чудесно!...
И изтегнат на кревата,
размечта се Лесньо.

„Баби, ставай, че козата
прегладняла е горката,
ставай, карай я на паша“ —
викна вънка баба Даша.
Лесньо трепна и се вслуша.
Вече му дойде до гуша!
Все козата, та козата,
ах, гадинката брадата,
дето никога не спира,
все се някъде завира,
дето рано от зори,
та до залез го мори.

Само в лагера е славно,
би заминал незабавно!
Да, но седмица остава!
С други думи, дотогава
из търнаци и лещаци
след козата ще се влачи!
Не, той нещо ще направи
от тегло да се избави!

Трябва му сега една
умна леснина!

Лесньо скочи от кревата:
„Ще отида във гората!
Да, в гората има птици,
много сладичка водица,
има сводести дъбрави,
меки, сенчести морави...
Има всичко... но, не знам
там какво ще ям!...
Но, какво се чудя-мая,
във гората всеки знае
има и гнезда безброй —
пий яйца и се не бой!“

„Баби, ставай, че козата
мечи — гладна е горката.
Ставай, карай я на паша!“ —
пак подвикна баба Даша.
„Гладна, дявол да я вземе,
но да тръгвам — няма време“
Поозърна се момчето,
вдигна лекичко пердето,
чу се от стъклата звън,
скок и — ей го вън!

НЕЩО СЪСКА

Колко време Лесньо бяга,
кой да ти пресмята,
но нали е юначага,
стигна до гората.
Поопря се за отмора
на дебела бука,
а във гъстото нагоре
кукувица кука.

Кукувица ясно кука:
„Куку, куку, куку“ —
пък на него му се стори:
„Тука, тука, тука.“
Значи, там, добре, да иде,
сигурно е близо.
И в гората стволвата
Лесньо занавлиза.

Повървя така наслуки,
мина доста много буки.
Но гласът все тъй си кука:
„Тука, тука, тука.“
Пак вървя и капна вече,
да, но все така далече
кукувицата си кука:
„Тука, тука, тука.“

А стомаха — кър, къл, кълк,
ясно — гладен като вълк!

За обяд дошло е време.
Лесньо се навъси,
трябва май да се заеме
яйчица да търси.
Бук столетен заоглежда,
втори, трети, пети —
клони сплитат се и свеждат,
но гнездо — къде ти!

Де ли сте, гнезда, кажете!
Не се крийте, не мълчете,
че момчето губи сили,
схващат му се всички жили,
че от глад и от умора,
че от взирание нагоре
нещо все му притъмнява,

все му прилошава!

Лесньо наш съвсем посърна!

... Но гнездо ли зърна?

*Да, гнездо, и то голямо,
да е пълно само.*

*И без много да се бави,
плю си на ръцете здрави,
метна се на клон чепат —
край на тоя глад!*

Подир мъничко юнака,

с капки по челото,

впери поглед във листака:

„Ей го на гнездото!“

Допълзя съвсем наблизо;

вейките разблъска,

но от страх уста облиза —

вътре нещо съска!

Нещо шава, нещо съска

също като гъска!

Да е гъска, не е гъска,

но какво пък съска?

Да надникне Лесньо дръзна,

и така си и замръзна —

сякаш го прониза ток —

имаше в гнездото смок.

Свлече се и без да чака,

без да се обърне,

хукна през чепати драки,

през бодливи тръни.

Не разбра кога в дерето

скъса панталона.

Все си мисли: „Ето, ето,

смокът ме подгони!“

А клонаците го вплитат:

„Кой те гони, кой бе?“
А букаците му викат:
„Кой те гони, стой бе!“

Но наш Лесньо не застава,
бяга, бяга, бяга —
мина цялата дъбрава —
туй е то смелчага!
Премалял, на края седна,
„майчице“ — изохка
и зад себе си погледна —
ни следа от смока.

КАТО ЯРЕ НА ЧЕНГЕЛ

Дълго време в мисли черни
поседа юнака.
Да, но пак гнездо се мерна
горе сред клонака.
Към гнездото предпазливо
Лесньо се запъти.
Гледа — гълъбица сива
в него кротко мъти.
Вярно, вярно гълъбица,
чудна гиздосия,
ненагледна хубавица
с кадифена шия.
Пред дървото спря момчето,
с поглед го измери
и след малко под небето
чак се покатери.

Но какво край него става?
Полудя ли таз дъбрава?

Вятърът — немирник стар —
гръм да го удари,
неочаквано огъна

старите върхари.
Ай, какъв е луд, настръхнал,
вие, чупи клони,
гълъбици, гургулици
вдигна и подгони.

Лесньо много се уплаши
сам наврѣх на бука.
Ненадейно под крака му
клончето изпука.
И политна той изтрѣпнал.
Но преди да падне,
дрехата му силно дрѣпна
клон, напред издаден.
И додето се опомни,
и додето писне,
окачен добре на клона,
Лесньо наш увисна.

Със рѣце, с крака замаха,
цял се заизвива,
мишците му отмаляха,
пот го заоблива.
Няма как да се избави,
то се е видяло!
И момчето спря да шава
и отпусна тяло.

Вижете го героя смел —
като яре на ченгел!
Вижете го, виси на клона
вече два-три часа,
слънцето дойде над склона,
вятърът миряса.
Там кълвач все нещо дири,
в дънерите чука,
залеза лъчи провира

в горската пролука.

*А зад горската пролука,
някъде далече,
кукувица ясно кука
в хубавата вечер.
Кукувица ясно кука:
„Куку, куку, куку.“
Но на него пак се стори:
„Тука, тука, тука!“
Лесньо наш се поизвърна
и на птицата отвърна:
„Тук съм, тук съм, тук съм, да
ти ме вкара в таз беда.
Ти, хитрице гласовита,
ме помами да се скитам,
да вървя така наслука
и да висна тука!“*

*Неусетно падна мрака.
Лесньо запреглъща.
Де да можеше тъй някак
да си бъде в къщи.
Там дошли са си от блока
бате, мама, татко
и с лъжиците дълбоки
сърбат сладко, сладко.
Супата мирише чудно,
вдига топла пара.
Мама кани бате Грудни:
„Похапни извара!“
Сложила е баба Даша
пресничка салата,
хубаво сварена каша,
мляко от козата.*

Превали среднощ чудесна.

Съмна се със птичи песни.
Пак помръкна небосклона! —
Лесньо все си е на клона.
Много часове момчето
тъй вися, вися, додето
там, в гнездото сред листата,
се излюпиха яйцата.

Грозни, голички гладници,
занадигаха главици.
Майката им, гълъбица,
бързо носи им трошици.
Ту излитне, ту довтаса,
ако може да сколаса.
Но трошиците не стигат —
мъничките врява вдигат.
Гълъбицата горката
отмаляха ѝ крилата.

Лесньо каза си намусен:
„Как не иска да ми пусне
тая майка гълъбица
и на мен една трошица!“
И сред своите неволи
той така ѝ се примоли:
„Гълъбице, гълъбице,
ненагледна хубавице,
чуй, бъди ми ти сестрица —
дай ми мъничка трошица!
Дай една трошица само —
ще ти викам «мамо».“

Но след таз молба голяма
никаква трошица няма!

А ако уста отвори
като пиленцата горе,

майчицата гълъбица
ще му пусне ли трошица?
Да, ще чирка — чир, чир, чир,
няма да ѝ дава мир!
Точно тъй, уста отвори
хубаво се ококори —
но трошица с чир, чир, чир
не получи най-подир.
Колко време тъй изтече,
кой да ти пресмята вече.

Цял вдърви се като пън
и потъна в тежък сън.

ГОРАТА ЩЕ ИЗЯМ

Спи наш Лесньо и сънува —
уж в гората крачи...
Но така ли му се струва?!
Но това що значи?!
Дънерите, стъбълцата,
всеки бук отсечен
и гнездата, и листата
все от хляб препечен.

Туй е работа велика!
Що стои и зяпа?
И засили се гладника,
всичко да излапа.
Здраво хвана бук столетен —
à де, à де, à де,
целия до върховете
бързо ги изяде.
Но гладът защо не спира?
Ох, какво да стори?
Лесньо много се нервира
и уста отвори.

„Аз гората ще изям! —
и започна: — Ам, ам, ам!“

Чезнат дъбове, букаци,
разни дребни храсталаци,
чезнат жилави къпини,
трънки, брястове, глогини.
Свърши старата дъбрава,
а гладът по-страшен става!
Лесньо наш се чудом чуди,
но от нещо се събуди.

Гледа и недоумява —
беше си изял ръкава!...

Глътна си езика Лесньо
и зави като несвесен:
„Мили хора, помогнете,
от бедата ме спасете!“
Дали беше чул, не зная,
горският дойде на края,
изкатери се до него,
лекичко от клона сне го,
проветри го с бяла кърпа
и ухото му издърпа:
„Ей, момче, що дириш тука,
окачен на тая бука,
и бърбориш: «Ам, ам, ам,
аз гората ще изям»“?

Лесньо нищо не му рече,
само се намръщи
и в настъпилата вечер
тръгна си към къщи.
... Чакай, кой ли се задава
татък край потока?
Туй не е ли баба Даша? —

Тя е и го хока:
„Толкоз време да се скиташ
по гори, балкани —
татко ти за тебе пита,
люто ти се кани.
Няма той да види, казва,
лагер в планината!
Тука ще стои наказан,
да пасе козата!“

Лесньо спря се, вежди склучи
и помисли ядно:
„Гледай ти, какво се случи —
лагера пропадна!
Ще остана тук до есен
сред горещината,
да вървя като несвесен
все подир козата.
Ах, козата, ах, козата,
ах, гадината брадата,
дето никога не спира,
все се някъде завира,
дето рано от зори,
та до залез ме мори.

Няма как — съдба, — оставам,
но не ща да се предавам!
Ще скроя аз леснината
да паса без труд козата.
Ще скроя...“ — Но за това
в другата глава!

КАК ЛЕСНЬО ИЗМИСЛИ ЗАКЛИНАНИЯ И НОВИТЕ МУ СТРАДАНИЯ

КРИВАК ВЪЛШЕБЕН

*Край реката под върбата
още отзарана
Лесньо вързал е козата
здраво със колана.*

*Нека тъпче със копита!
Нека мечи бесно! —
Той чете и препрочита
приказка чудесна.
Приказката за юнака,
за юнака със кривака,
който щом съзирал враг,
викал страшно: „Бий, кривак!“
А кривака му завчас
втурвал се и — прас, прас, прас —
биел, докато юнака
му не викнел: „Чакай, чакай,
стига му е тоя бой,
стига вече, мирен стой!“*

*Край реката под върбата
Лесньо гледа си в краката,
дъвче сламки и се мръщи,
неспокойно се обръща
ту по гръб, ту по корем —
уф, какъв проклет проблем!*

Да, един кривак вълшебен

как му е потребен!

*То това е леснината
да пасе без труд козата.
Тъй де — вместо да я гони
по шубраци и раздоли,
по баири и падини,
по гъстаци и ровини,
тук ще си стои на мира,
а отвред ще я запира,
щом като направи знак
чудният кривак.*

*И тогава мисъл умна
като мълния му хрумна.
Лесньо рипна на крака
и си рече: „Да, така!
Как не се досетих, как? —
Ето моя стар кривак,
както си е прост и дребен,
ще превърна във вълшебен!*

*За целта ми е потребно
заклинание вълшебно!*

*А това е толкоз лесно —
баба Даша често, често
заклинания мъгляви
за едно и друго прави.
Само трябва като нея
аз сега да съумея
да намеря думи странни,
думи странни, неразбрани.*

*Май намислих!... Ето, ето
заклинание, с което...“
И момчето заломоти:*

*„Готи, воти, воти, готи!“
Завъртя се в кръг надясно
и току завика бясно:
„Раци, раци, върколаци,
върколаци по сокаци,
върколаци в пуцинаци,
върколаци, раци, раци,
аз съм приказен юнак.
Ставай, бий, кривак!“*

*Лесньо млъкна, позачака,
но лежи си там кривака.*

*Хъм, сега какво да прави?
Тъй ли всичко да остави?
В друго заклинание е ключа,
пак ще пробва и ще случи:
„Бръми, бръми, таласъми,
таласъми по налъми,
таласъми с дяволицы
в запустели воденици.
Аз съм приказен юнак,
ставай, бий, кривак!“*

*Пак замлъкна, позачака,
но лежи си там кривака!*

*Лесньо много се нервира,
към кривака се затири
и натисна го със крак,
викна: „Хайде, бий, кривак!“
А кривака, без да чака,
щом настъпи го юнака,
фют, изскочи из тревата
и го перна по главата.*

Ахна нашият смелчага,

хукна презглава да бяга:
„Олеле, какво се случи,
втори път ще ме улучи.
Майчице, загазих пак,
чакай, спри, кривак!“
Но след малко се обърна
и в земята си потъна:
„Гледай ти какъв глупак —
плаша се от прост кривак!“

ОГЛЕДАЛЦЕТО МИ ДАЙ!

Лесньо вгледа се в козата
и смутен продума:
„Виж я само как се мята —
хрупа ѝ се шума!“
Но едвам това изрече,
скъса тя колана
и веднага се завтече
право към бостана.

Лесньо хукна да я гони.
Но току се стресна —
сякаш че от небосклона
мълния проблесна!
Мълния ли? Става нещо!
Я какво блестяло! —
Святка Янето отсреща
с малко огледало!
Лесньо с пръст му се закани
и се начумери:
„Време да играеш, Яне,
днес ли баш намери?“

Яни мина през реката,
приблужи към Лесньо
и в очите на козата
със стъклото блесна.

Тя от страх се ококори,
настрани отскочи.
Огледалото повторно
Яни ѝ насочи.
Той насочи, тя отскочи,
тя отскочи, той насочи.
„Гледай, колко я е страх!“ —
и избухна в смях.

Изненадан викна Лесньо:
„Виж ти, виж ти — интересно.
Щом козата се затири,
с мълния ще я запирам!
Огледалцето ми дай
и на всички мъки — край?
... Само нещо не разбирам!
Как към мен ще я запирам?
Как ще я отбивам вляво?
Как ще я насочвам право?
Как ще я обръщам вдясно?
Туй не ми е ясно!“

Помълча и рече: „Чуй,
ето как ще става туй!“

Искам ли да скочи вляво,
светвам ѝ отдясно! Ясно?
Искам ли да скочи вдясно,
светвам ѝ отляво! Ясно?
Искам ли към мен обаче,
светвам ѝ във кръг, така че
да подскочи мигом бясно
и да се завърне! Ясно?“
„Да, разбрах, добра идея,
но козата ти къде е?“
Лесньо бързо се озърна:
„Ей я, ще я върна!“

С мъничкото огледало
ловко я засече,
но не трепна тя за жалост —
беше надалече.
Вместо туй, от вчера гладна,
спусна се към боба...
Ах, защо, защо пропадна
славната им проба?!

ОГЛЕДАЛО ПО-ГОЛЯМО

Край реката под върбата
Лесньо наш оклюма,
въси се, наум пресмята,
не продумва дума.
Тихичко шумят листата,
жаби квакат във водата,
жаби квакат: „Квак, квак, квак,
Лесньо е голям глупак!“
От вира един жабок
се обади: „Квока, квок,
там козата ще иззоба
до последно зрънце боба!“
Сто жабета — хор стогласен —
присмехулно му пригласят:
„Лесньо, Лесньо, няма лесно,
потруди се, ама честно!“

Но сред жабешкия шум
нещо му дойде на ум:
„Чуй какво намислих, Яне!
Тая работа ще стане!
Трябва да намерим само
огледало по-голямо.
Мисля, че се сецаш вече —
то ще святка надалече
и ще видиш ти тогава

*с таз коза какво ще става!
Да, почакай тук, пък аз
ще изтичам бързо в нас
и ще ти домъкна цяло
стенно огледало!“*

*Без да чака, Лесньо скочи
ловко през реката
и додето разберете,
хукна към махлата.
Подир малко се подаде
новата им къща,
Лесньо мина изотзаде
и се заобръща.
Позастана, после смънка:
„Що ли се мотая?“ —
И на пръсти се промъкна
в гостната им стая.
Огледалото откачи
сръчно от стената,
стрелна се навън, обаче
срещна го белята.*

*Баба Даша се зададе
с кошничка домати!
Баш сега ли — ама а̀ де, —
пак ще си изпати!
Бабата ще вдигне врява,
страшен смут обзе го,
огледалото изправи
и се скри зад него.*

*Баба Даша, щом съгледа
огледало в двора,
стана като смъртник бледа
и се ококори.
Тя помисли, че магия*

в огледалото се крие,
и започна — то се знае —
заклинание да бае:
„Бягай, бягай, огледало,
огледало оживяло,
в пещерите тъмни змейски,
вдън горите тилилейски!“

Лесно тихичко подсмръкна:
„Хитро аз ще се измъкна!“
И започна като хром
да куцука заднишком.
Прекоси невидим двора,
заслони се зад стобора,
мярна се иззад хамбара,
през пресъхналата бара,
леко свлече се в долът
и пое по таен път.

Но не стигна в дупки змейски,
а покрай реката
и багажа си намести
леко на земята.
После царствено изправен
мълком се закани:
„А сега, какво ще става —
само гледай, Яне!“
И веднага към козата
светлина насочи,
тя се завъртя, извряка
и назад отскочи.

Яни викна: „Браво, браво!
Я сега, светни отляво!
Дай сега отдясно, брат!
Бяга, бяга — дай отзад!“
„Няма де да идеш, няма!“ —

викаха, крещяха двама
и залели се от смях,
я докараха до тях.

Но уплашен Лесньо каза:
„Я погледай, братче,
в огледалото козата
взе да се вторачва!
Виждаш ли я как се блещи
и рогата клати,
май намислила е нещо,
хъм, ще си изпатим!“
Яне рече: „Ти към нея
бавно приближавай,
тя от страх ще полудее
хайде, давай, давай!“

А козата ерчи плещи,
в огледалото се блещи
и страхотно се нервира,
че коза една съзира.
Щом пристъпи — тя пристъпи,
щом отстъпи — тя отстъпи,
щом за бой рога наежи,
другата — и тя се ежи!
Нашата коза застана,
сви врата си във закана:
„Стой, ще те науча аз!“
Юруш... и стъклото — храс!

Лесньо наш се изпремята,
и се просна на земята.
Яни станал восък бледен,
над героя се наведе,
от вида му се уплаши
и току запраши.

Край реката под върбата
вече колко време
Лесньо наш лежи безмълвен,
без да се съвземе.
Лесньо наш лежи отпуснат
като клон отсечен,
над главата му козата
жално, милно мечи.
Стенното им огледало,
святка по земята,
но безчетните парчета
кой да ги пресмята?

Тъй лежа, лежа юнака,
но очи разтърка,
поопипа си гръбнака
и се вдигна с мъка.
Заозърта се учуден,
бузата си щипна
и като от сън събуден
с гняв кривака пипна.

Спусна се, козата хвана,
бързо върза я с колана
и с чепатата тояга
здравата я заналага.
„Нà ти тебе, нà ти, нà ти“ —
по главата, по краката.
Дръпна се козата — хрът,
и избяга през върхът.

През ровини, през баири
Лесньо тръгна да я дири,
но от нея ни следа,
гледай ти каква беда!
А във къщи от вратата
ще го питат за козата.

То ще бъде страшна врява,
само как ще се спасява?
И какъв е спривав тати —
зле ще си изпати!

Край чукари, през поляни
Лесньо бавно крачи.
Със сълзици са обляни
мигли и клепачи.
Току-що дойде пред къщи,
и се спусна мрака.
... Но сред двора чу се говор —
сепна се юнака.

Мама, тате, бате Грудни
врѣщат се от блока.
Лесньо, без да мисли, скри се
в кацата дълбока.
А пък тя почти догоре
се оказа пълна,
та умника се озори
и вода погълна.
Някой каза в мрачината:
„Де ли е момчето —
нито него, ни козата,
брей, че е проклето!“
После в къщи: „Пак шурияло —
се обади мама, —
стенното ни огледало
никакво го няма!“

Лесньо наш съвсем се смѣкна
в ледената каца.
Но отде сега се прѣкна
пустата му маца!
В кацата се поотѣрка,
почна хитричко да мѣрка

и не щеш ли замяука:
„Ей го тука, ей го тука!“
Татко му глава обърна
и във кацата надзърна:
„Казвай, де ти е козата?“
„Тя избяга сред полята?“
„Огледалото къде е?“
Лесньо наш немее!

Татко му, изправен в мрака,
ядовито каза:
„Виждате ли го шурака —
на разбойник мяза!
Чувай, вместо да се вмъкваш
в каци като жаба,
ще помагаш, че е жътва,
че се вади хляба!
Утре цял ден от чешмата,
вчесан и скопосан,
на жътварите в житата
ти вода ще носиш!“
Лесньо промърмори: „Може!“
Но така го втресе,
че в кревата го наложи
баба му с компреси.

Във леглото зъби трака
и си мисли тъй юнака:
„Толкоз леснини да зная,
а изпащам си на края.
Трябва те да бъдат свястни,
хитрички и безопасни!
Трябва те...“ Но за това
в третата глава.

КАК ЛЕСНЬО СТАНА ДРЕСЬБОР, ПОСЛЕ РИБАР, И КАК НА КРАЯ ИЗЯДЕ ШАМАР

ВИЖ ИДЕЯ!

*Лятно слънце от небето
неуморно грее.
Жарко слънце над полето
пламъци пилее.*

*Страшен задух. Лист не шава,
вейка се не сепва.
Над пръстта като жарава
мараня потрепва.*

*Лесньо татък край чешмата
все седи, не става
и подпрял на длан брадата,
нещо размишлява.
До немирния му глезен —
писано бардуче,
по-встрани с език изплезен —
едро, вярно куче.*

*Но ядоса се героят,
ритна валчест камък:
„Тежко се живее в зноя —
пърли като пламък!
Виж, да бях сега на лагер
със Иличи, с Весо, с Драго,
щях да си седя на сянка,
сред зеленичка полянка,
или пък на хладен хълм!*

Да, но там не съм!

*Ах, каква е леснината
на жътварите в житата,
хем вода да нося пресна,
хем да ми е лесно?!
Мисля, блъскам си главата —
и не се досещам!“
... Но ловец сред маранята
мярна се отсреща.
Той набързо се прицели,
гръмна със чифтето
и в миг птица гургулица
падна сред полето...*

*А ловджийското му куче
мълчаливо припна,
с лапа сива предпазливо
птицата попигна.
После в зъби взе я леко,
силен скок направи
и в краката на човека
кротко я остави.*

*Лесньо стана и си рече:
„Леснината знам я вече!
Зажъднелите жътвари
ще пои добрият Шаро.
Ей сега ще го науча
той да носи туй бардуче.
А пък тук от час на час, ще наливам само аз!“*

СЛУШАЙ, ШАРО!

*Жари слънцето, а Лесньо
почна дресировка
с предварителна словесна
мъдра подготовка:*

„Слушай, Шаро, ти разбираш
всяка моя дума,
от децата в махалата
по си стар и умен.

Кажа ли ти: «Дръж, гони бе!» —
изведнъж залайваш,
викна ли ти: «Стига, чибя!» —
бързо се спотайваш.
Бягаш, само, щом побарам
страшната си прашка.
Кажа ли ти: «Мили Шаро» —
ти въртиш опашка.
С мене радваш се горещо,
плачеш и се смееш,
има ли изобщо нещо
ти да не умееш?
Мисля, вече проумяваш —
тъй де, без да се помайваш,
със бардучето в устата
тичай право към нивята!“

Да, но Шаро се зазяпа
в измърсената си лапа.
„Значи, тъй, я слушай, Шаро,
не прави се на ударен?“
Някаква муха досадна
бръмна, кучето нападна.
Шаро зина като вълк
и се завъртя във кръг.

Лесньо се разсърди, стана,
с гняв под гушата го хвана
и главата му зачука:
„Бързо поеми бърдука!“
С поглед зверски го изгледа
и главата му наведе.

*Шаро гузно се сниши
и заклепа със уши,
след това прегъна врат
и задърпа се назад.*

*Лесньо рече: „Тъй не иде,
кучето ми се обиди,
трябват думи по-сърдечни,
по-сърдечни, по-човечни!
Шаро, много ти се моля,
виждаш моята неволя...
Помогни ми и тогава
едри залци ще ти давам,
ще те храня, с млечице,
сутрин, вечер с масълце.
А колибката ти стара
ще поправя, мили Шаро,
ще нахвърлям в нея слама
и ще спим със тебе двама.“*

*Но пак кучето нехае,
и каквото то си знае —
ту се чеше, ту немее,
ту опашка залюлее.
Плю наш Лесньо със омраза:
„Туй на непокорство мяза,
чуваш ли, не се протакай,
щом не щеш, тогава — чакай!“
Той устата му разчекна,
пъкна дръжката, приклепнал,
дръпна се и изведнъж
викна страшно: „Здраво дръж!“*

*Със бардучето в устата
Шаро бавно се заклати,
а зад него Лесньо вика
и напред с крака го тика.*

Но след малко ненадейно
кучето уста раззейна,
стомничката пусна, бух —
стана тя на прах и пух.
Лесньо сви се и заплака:
„Ох, какво да правя?
Стой, да видиш ти, глупако,
аз ще те удавя!
Та да помниш за отплата,
псе такова диво,
как се пуска на земята
стомничка красива.“
И направи, както рече —
кучето със яд повлече
през тревите към брегът,
дето шири се вирът.
Но уплашен от реката,
Шаро почна да се мята,
да се дърпа, да скимуца
и от страх дори да куца.

Лесньо, здравата ядосан,
кучето с ръка халоса:
„Ще ми правиш ти инат!“ —
И заблъска го отзад.
После на ръце го вдигна,
спусна се, брегът достигна,
хвърли го... но как се случи —
заедно със своето куче,
както беше полетял,
във водата плъосна цял.

А не знае той да плува,
викна: „Пом...“ — вода изплюва,
два-три тласъка направи
и започна да се дави.
Но във тоя миг набара

шията на своя Шаро.
Вкопчи се във нея здраво
и така, що си е право,
от разлюшкания вир
бе измъкнат на буксир.

ХИТЪР ПЛАН

Лесньо наш се окопоти
в топлата поляна
и уплашен се запитва:
„А сега що стана?“
Шаро, да му се не види,
свърши я голяма
и нанякъде отиде —
никакъв го няма.
Там бригадата примира
за водица хладна.
Тате как ли се нервира —
само да му падна!
Със чепатата тояга
ще ме напердаши.
Не, във къщи се не връщам
след такива каши.

Трябва да се действа смело —
ще отида в друго село.
Да, но там ще свърши всичко —
ще ми викне някой чичко:
„Ти момче, що правиш тука,
та се скиташ тъй наслука?“
Хъка-мъка ще преглъщам,
във страни ще се извърщам,
ще ме пипне оня здраво
и със мен при тате право!

Да отида в планината?
Страшна е и непозната!

Да отида в град голям?
Но какво ще правя там?
Да отида пък при Драго
в пионерския ни лагер?
Там живот ще се живее,
само че не знам къде е!

Лесньо се загледа в друма
и замислено продума:
„Колко много ми е жал,
дето нямам папагал!
Папагал със крива човка,
който с малка подготовка
ще започне да говори,
да се кара и да спори.
То тогаз ще бъде лесно,
ще отида в град чудесен
и във някой славен цирк
ето ме дресьор велик.

Колко много ми е жал,
дето нямам папагал!
Може пък... я чакай, чакай.
Може да дресирам сврака,
или пък кълвача, който
там почуква по дървото.
Да, кълвача много скоро
ще науча да говори,
но ще трябва с мъдър план
да го хвана във капан!“

И постави си юнака
хитрата задача —
хитро скрит сред върбалака
да следи кълвача,
Че кълвача ще подскача,
тука-там ще чука

и на края ще се вмъкне
в родната си дупка.
Влезе ли, тогава може
да се прави всичко —
той на отвора ще сложи
своята торбичка.
И намисли ли кълвача
пак навън да хвъркне,
във торбичката му, значи,
изведнъж ще хлътне.

А кълвача чука, скача,
чопли се, поспира
и за близката опасност
хич не подозира.
„Стоп!“ — героят се вторачи,
че съгледа как кълвача
влезе, без да се обръща,
в тясната си дупка-къща.
Със торбичката в ръката
Лесньо стигна до върбата,
послуша се и с вик
дупката закри за миг.
Изведнъж героят сети,
нещо блъсна му ръцете
и в капана се замята
жертвата крилата.

Лесньо постоя минута,
взе торбичката на скута
и си каза: „Как да бръкна
и кълвача да измъкна?“
Позамисли се, въздъхна,
смело пръстите си пъхна,
но от болка изрева,
че кълвача му с кълвач
кльвна хубаво дресьора

и излитна във простора.

*Лесньо плесна смешно с длани
и зловещо се закани:
„Малките ти ей така,
аз ще смажа с таз ръка!“
После яростно подсмръкна,
в дупката жестоко бръкна.
Но, оказа се тя тесна,
та героят наш се стресна:
„Я ръката ми как влезе,
пък не може да излезе!“
Поогъна я наляво,
бързо дръпна я направо,
след това напъна вдясно,
не, не може — тясно!*

*Вляво, вдясно, умори се,
а ръката му стои си,
зачервена, изподрана,
все във дупката завряна.
Вдясно, вляво и на края,
нос увесил, се отчая.
Да, със славния си план
сам попадна във капан.*

*Но там някой сред листата
май че се подава?
Не пои ли на реката
Яни своята крава?
Да, самият Яни, той е!
Лесньо наш застана:
„Яне, чуй братленце мое,
я ела при мене!“
„Чакай, Лесньо, само малко,
ето ида, ида!
Гледай ти картина жалка,*

тjох да се не види!
Ножчето ми — на, вземи го,
остро е и ново.
Дялай дупката! Тъй! Стига!
А дръпни — готово!“

НЕЩО БЛЕСНА!

Неусетно падна вечер,
зашумя дъбрава,
Лесньо наш на Яни рече:
„То така не става!
Да дресиращ, туй е трудно,
нещо специално!...
... Тихо, нещичко ми хрумна —
ех, че идеално!

Идваш, братко, с мене в цирка,
там сред шум и хора
всеки «браво» ще ни вика!
Ставаме дресъори!
Малко нещо трябва само —
да отидем с тебе двама
в храстите на Див Тръмбеш
и да хванем таралеж.
Виждал ли си ти, когато
зърнат еж сред нивята —
и му чукат с тенекия,
как като левент гидия
той затропва от сърце.
таралежово хорце?
Да, защо ми е кълвача,
ежко без дресура скача.
Тръгваме към Див Тръмбеш,
да намерим таралеж!“

Яни дръпна го тревожно:
„Не, почакай — тъй не може,

виж, сега е вече тъмно!
Утре, щом като се съмне!“
Лесньо спря и се намръщи:
„Няма да се върна в къщи —
счупи новото бардуче
глупавото куче!“
Янето тогава рече:
„Щом е тъй, то тая вечер
ще преспим покрай реката,
там, на завет до върбата.
За храна ще хванем мрени
тук ги има, слушай мене!
Въдицата ми е в нас,
ще я донеса завчас.“

Лесньо седна на тревата:
„С въдица не става,
чувай де е леснината,
пък иди тогава.
Спомням си, че бате Грудю
тия дни разказа
как е хващал риба-чудо
в тъмното под яза.

В полунощ с фенер в ръката,
дявол да го вземе,
джапа той, а във водата
рибата си дреме.
Спи си рибата, потрепва,
сребърна, красива,
светлината на фенера
кротко я приспива.
Бате, славен юначага,
с вилица в ръката
я набучва и я слага
право във торбата.

Значи, без да вдигаш врява,
сври в обора тая крава!
Влез у вас и без да тропаш,
двечки вилици докопай!
Трябва и фенер!... Но ето,
месеца гори в небето.
Той в реката също свети,
само трябва да се сетиш!
Тръгвай, да не губим време,
после тук ще се сбереме!“

Сума време сред реката,
с остри вилици в ръката
двамата герои джапат,
право във водата зяпат.
Месецът спокойно грее,
бързеят и той светлее,
но къде ли са стаени
хитрите му мрени?

Изведнъж се стресна Лесньо:
„Яни, дръж се здраво,
до крака ти нещо блесна,
виждаш ли? Отляво!“
„Виждам, брат, но не пред мене,
а пред теб отдясно
до крака ти святка мрена,
гледай я, прекрасна!“
„Вилицата — рече Лесньо. —
Раз... задружно двама,
ти пред мене, аз пред тебе —
бавене да няма!
Два“... — Но силно изпищяха
двамата страдалци,
че за риби припознаха
бедните си палци.

Занемели от уплаха,
с рани на краката,
като луди изтърчаха
двама из реката.
Всеки хукна и завряка,
изтървал ума си —
тъй че Лесньо не разбра как
стигна у дома си.
Поозърна се, изхлипа.
Да, но татко му го спина.

Тъй че клетият рибар
сети здрав шамар!

Доста силен бе шамара,
Лесньо свря се зад хамбара.
Палеца си стисна силно
и продума жално-милно:
„Вечно търся леснината,
та изнаща ми главата.

Няма вече тъй да правя —
леснините ще оставя.
Друг ще стана. Утре рано
без заплахи и покани
тръгвам право към полята,
да си доведе козата!“
Лесньо се оправя, значи!
Да, оправя се, обаче
нещо, там... Но за това
в другата глава!...

КАК ЛЕСНЬО ОТ ЗОР СТАНА ТОРЕАДОР

ДЕ ЛИ Е КОЗАТА?

*Над смълчаните чукари
слънцето изгрява,
шушнат слънчеви върхари
в старата дъбрава.*

*Небесата греят чисти,
бистри и високи,
стапят се мъгли сребристи
в долини дълбоки.
Извисена над полето,
трепка чучулига,
а над нея чак в небето
млад орел се вдига.*

*Пътища се вият леко
в утрото чудесно.
В път потеглил надалеко,
бодро крачи Лесньо.
Ей го кривна зад баира,
песничка подкара,
а зад него ту поспира,
ту подтичва Шаро.
Ей го влезе в буйна нива,
скочи през потока —
песента му се разлива
волна и широка:*

*„Де и сред какви усои
скита се козата моя?
Ах, козичката, добрата,*

хубавелката рогата,
дето дава от сърце
топло бяло млечице.
Ах, козичката, добрата,
тя е някъде в полята.

Ще походя тук и там
и ще я намеря, знам!“

Доста време вече Лесньо
крачи и не спира,
изведнъж пред него блесна
микроязовира!
Леко гъне се водата
уморена, кротка,
до брега иззад скалата
се полюшва лодка.

Щом я зърна, Лесньо ахна
и с ръка зарадван махна:
„С тая лодка ще преплувам,
вместо пеши да трамбувам!“
И към лодката се спусна,
заразвързва я изкусно,
но замисли се след малко
и си каза: „Колко жалко —
неусетно слабостта ми
все към леснини ме мами!

Леснините да оставя
снощи врекох се, тогава?
Не, не искам да греша
и ще си вървя пеша!“
Сръчно лодката привърза
да стои на мира
и доволен пак забърза
пеш край язовира.

НЕЩО ТЕЖКО

Стана топло, а наш Лесньо
и не ще да знае,
но и слънцето небесно
хич не си играе.
Вдигна се сред небесата,
пърли, без да жали,
и на пътника главата
сякаш се запали.

Лесньо спря, потта избърса,
тежко запристъпя,
пак поспря и рече свъсен:
„Що, не се окъпя?“
Да, вода му трябва само,
щом така припича —
сне торбичката от рамо
и се засъблича.
Тих ветрец едвам подухна.
Той във плиткото се бухна.

Но когато се подаде,
здравата се изненада,
че върху му — няма грешка,
бе усетил нещо тежко.
Поопипа се тук-там
и през нос измънка: „Срам,
гол със шапка на главата,
кой се хвърля във водата?“

Шапката си сне юнака
и от яд му се доплака,
че видя по нея тиня,
някаква гадинка синя,
водорасли като презжда,
но защо ли я разглежда?

Тръсна я и пооправи,
след това я стисна здраво
с пръсти, с колене, с гърди —
хубаво я изцеди.

Да, но стана на мекица
шапката му хубавица!

Лесньо я огледа смаян —
Е, какво пък, и на края
повери я той на клена,
там да съхне окачена,
та обратно щом поеме,
вече суха да я вземе.

СКАЧАЙ, СТАРО ХАРО!

Скита Лесньо из полята
с верния си Шаро
и отново за козата
песента подкара.
И гласът му се разнася
в летните простори.
... Но стомаха заприглася —
почна да къркори!
Спря, огледа се юнака:
„Преминава пладне!“
И под габерова сянка
седна да поядне.
Дъвче той, та чак ушите
движат се и цъкат,
гълта той, та чак очите
стават два белтъка.

А пред него Шаро скача
като просяк жалък
и в ръцете му вторачен,
мери всеки залък.

Лесньо хитро се захили:
„Май ти стърже, старче,
е добре, гладнико мили.“
И отчупи залче.
„Извинявай, че ти давам
тѝй, но по̀ е лесно!
На!“ И залчето кораво
хвърли той отвесно.

Шаро литна, сякаш беше
със крила... и хопа,
както залъка летеше,
тѝй го и докопа.
Глътна го, примигна, зина,
завъртя опашка
и зачака цял застинал
в поза най-глупашка.

Лесньо, възхитен от скока,
мъничко постана,
хвърли залък по-високо —
Шаро пак го хвана.
„Бива си те много, Шаро,
стискам твойта лапа,
скачай, скачай, старо харо,
браво, пак го лапна!“

Лесньо просто се забрави
и със смях престорен
малък залък в миг отправи
силно нанакгоре.
„Гледай, пада, дрѝж се, куче,
хващай, няма време!“
Да, но залъка улучи
мокрото му теме.
Шаро с ловкост непозната
скочи, стрелна лапа

*и със залъка главата
Лесньова ухапа.
Нашият герой изплака,
припъзля на четири крака,
след това безмълвен стана
и главата си похвана.*

*Как сега кръвта да спре,
иначе може да умре!*

*Поозърна се момчето —
ниде никого в полето.
Страх сърцето му прониза,
смъкна бялата си риза
и макар да беше нова,
с нея той се забинтова.*

*И така момчето мило
стана истинско плашило!
Даже Шаро поразкрачен
в него диво се вторачи,
не може да го познае
и насреща му залая.
А след туй какво да прави,
взе, че го остави.*

ЧЕРЕН БИВОЛ

*Скита Лесньо, но без песен,
със душа сломена —
пътя му не ще е лесен
с таз глава ранена.
А пред него в маранята
някакви баири,
може би зад тях козата
трябва да подири.*

Доста повървя, на края

стъпи горе Лесньо
и очите му омая
долина чудесна.
Посред нея зеленеят
хубави горички
в сенчестите храсти
пеят сладкопойни птички.
Сладък аромат разливат
ранозрейки круши,
сребърна река пенлива
кротко лъкатуши.

На брега ѝ цяло стадо
биволи събрани,
биволарят — сгърбен дядо —
да пасат ги кани.
Лесньо си продума: „Братко,
слизай в долината —
все е виждал тоя дядко
някъде козата!“

И се спусна, както рече.
Но в дера трънливо
срещу него се изпречи
едър, черен бивол.
Гледа го с ненавист скрита,
търче страшно със копита,
гърчи врат и изсумтява —
нещо тук ще става!

Лесньо здраво се обърка
и от страх преглътна с мъка.
Но пред страшната угроза
все пак взе достойна поза
и като голям смелчага
вдигна тежката тояга.
Но тогава великана

сведе теме във закана,
като бесен изсумтя
и върху му налетя.

Сякаш тласнат от пружина,
Лесньо хукна за двамина,
запрескача през трънаци,
през долчинки, камънаци.
Бяга, бяга и не спира,
устреми се към баира,
изкачва се многократно
до върха му и обратно.
После свърна към реката —
тя посрещна го разлята,
но не бе дотам дълбока,
та я мина с два-три скока.

Да, но тоя дявол хищен
ще го стигне като нищо.
Ноздрите му разширени,
а очите — кръв червени,
мята тежките копита,
също черен танк върхлита.
Зад гърба му е на крачка,
още малко, ще го смачка.
„Дядо, де си — помогни!“
Фърц... И кривна във страни!

От бедата преголяма
отърва се с таз измама,
че задъхан исполина,
без да ще, напред отмина.
Лесно ли се в миг обръща
тежест колко цяла къща.
Нашият юнак изпъшка:
„То добре, че тъй изкръшках!“
Вдигна над очите длан

и се вгледа запъхтян.

*Биволът снага извърна
и опулен пак го зърна.
Ревна пустият му бивол,
изсумтя зловещо, диво
и отново, майко мила,
го подгони с двойна сила.*

*Беж, крака, защо стоите —
Лесньо плю си на петите,
сбра последна сила мъжка,
скок встрани, и пак изкръшка.
Колко пъти тъй направи,
вече умори се здраво,
почна да го задушава,
даже да му притъмнява.*

*Трудно е така от зор
да си смел тореадор.*

*В тоя миг сред долината
той видя върба клоната.
Извъртя шест-седем кръга,
ловко бивола излъга,
метна се на клон изсърнал
и спасил се, си отдърхна.
Бързо бивола се върна,
към момчето вирна бърна,
със чело върбата блъсна,
да, но беше късно.*

*Лесньо се спаси по чудо
от това животно лудо.
Понамести си торбата,
поогледа долината —
де е биволското стадо*

и завика: „Дядо, дядо!“
„Кой е?“ „Аз съм, аз съм — Лесньо, —
гони ме животни бесно!“
„Лесньо, казваш, що за име?“
„Бързай, дядо, отърви ме!“

Стареца крака повлече,
погна бивола далече,
стрелна Лесньо със очи
и започна да гълчи:
„Гледай го, момченце мило,
пък прилича на плашило,
риза — знаят и децата —
се не носи на главата.
При това от кръв пропита!
Бивола затуй налита —
щом съзре боя червена,
бивол гони девет дена!“
„А, така ли?“ — Лесньо рече,
ризата набързо свлече,
облекчително въздъхна
и в торбичката я пъхна.
„Тъй е — слизай от върбата!“
Лесньо скочи на тревата.
„А сега със мен ела,
да отидем при Джелал!“

„Кой Джелал, добричък дядо?“
„Бивола Джелал бе, чадо,
оня бивол, дете днеска
щял да те приплеска.
Той е тих като мушица,
срамежлив като девица,
дразни го червено само,
но по теб червено няма.“
„Ще мирува той, така ли?“
„Да, дори ще го погалиш!“

Срещата с Джелал протече,
както дядото предрече.
Бивола трева си хрупа,
Лесньо леко го потупа,
после нежно го погали.
„Е, момче, сега видя ли?“
„Да, видях... но да те питам —
ти да си видял да скита
тука някъде самичка
моята добра козичка?
Не, не си, прощавай много —
да потеглям, хайде, сбогом,
че отиде си денят,
а пък имам път.“

КАТО СТИХИЯ

Лесньо повървя нагоре
със навехнат глезен,
после спря и промърмори:
„И какво излезе?
Цял ден жегата ме пече,
та ми чак додея,
слънцето залязва вече,
но козата де я?
Обещах си да не диря
леснини обаче,
ще замръкна най-подире
без коза, така че...“

... Ех, да имаше тъдява
кон, на воля пуснат,
да го яхна и в забрава
волно да препусна.
Ще ме носи той далече
вредом из полята
и преди да падне вечер,

ще съзра козата.
А, Джелал?... Ей, юначага,
вятъра догоня,
той би могъл да надбяга
десет бързи коня.
Ами ако аз... такава,
сляза в долината!
... Точно тъй, ура, готово —
ражда ми главата!

В долината засияла
тайничко от дядо
ще намеря аз Джелала
в биволското стадо.
С малко хлебец надалеко
лесно ще го махна,
после неусетно, леко
бивола ще яхна.
Яхнал вече, без да слизам,
скритичко ще бръкна
и червената си риза,
бързо ще измъкна.

На тоягата на края
здрavo ще я вържа
и тогава, както зная,
бивола ще лъжа.
Да, Джелалчо щом я зърне
с погледа си огнен,
без дори да се обърне,
гневно ще я погне...
Накъдето я извия
с моята тояга,
подир нея, кривнал шия,
и Джелал ще бяга.
Ще летя като стихия,
тука, там, отвъде

*и козата ще откроя,
дето и да бъде.“*

*И без много да се бави,
на уста със песен
към зелените морави
Лесньо се понесе,
слезе скоро в долината
бивола помами,
с малко хлебец във ръката,
с нежен зов: „Ела ми!“*

*Бивола го чу — изпуфка,
тежко се заклати,
Лесньо срещна го с милувка:
„На ти залче, на ти!“
Почна кротко да го чеше.
После... зад завоя.
Всичко стана, както беше
начертал героя.*

*Ето вижте през полята,
яхнал на Джелала,
Лесньо язди като вятър,
като бясна хала.
Във ушите му се блъска
въздухът и лудо съска,
пред очите му минават
хълмчета, стада, дъбрави.
На гърба на своя бивол
Лесньо смее се щастливо,
кара, кара все направо
и държи се здраво.*

*Ненадейно до баира
зърна микроязовира
и извика възхитен:*

„Я, отсреща моя клен!
Че и шапката на клена
си кротува окачена,
леко вятърът я духа,
сигурно е вече суха.

Да я грабна аз навреме,
иначе някой ще я вземе!

Тичай, черен великане,
славен фокус тук ще стане,
изпод клона ей така,
ще я дръпна със ръка!
Ей го клона, вдясно дай,
ниско, ниско... аай!“
Нещо мярна се отпреде,
Лесньо бързо се наведе.
Да, но клонът го удари,
на земята го стовари.

Нашият юнак простена
и прострян под клена,
твърде много понакълцан,
без да ще, захълца.
Дълго щеше тъй да плаче
нашето ездаче,
но съгледа, че Джелал
е към него полетял.
Носи се като вихрушка,
всеки миг ще го намушка!

Лесньо стана, стисна зъби,
от boleжки се изгърби,
и решил да не умира,
полетя към язовира.
Де я лодката сега?
Там е, там е — до брега!

Без минута да умува,
скочи в лодката, заплува —
тъй с душа от страх примряла
той спаси се от Джелала!

Лесньо лекичко се клати,
дърпа тежките лопати:
лодката се полюлява,
а пък той се укорява:
„Де от срам да се укривя
след такава шуротия?
Та не мога ли аз — Лесньо —
да направя нещо свестно?

Да направя с ум и сърчно,
нещо... но такава, мъчно?

Да, например воденичка
край Братоева горичка?
Не, това ще е играчка,
дето всеки ще я смачка.
Да изпиша пред селкоопа
фирма дълга и широка,
та човек да я съглежда
чак от връх Надежда?
Да направя хълм от пясък?
Крушка със невидан блясък?“
Мисли Лесньо начумерен
в синкавия здрач вечерен.
И реши... Но за това
в петата глава!

КАК ЛЕСНЬО СИ НАПРАВИ КРИЛА И ПОСЛЕДНИТЕ МУ ПАТИЛА

КРИЛА С ПЕРУШИНА

*Вятърът — немирник стар —
хлопа, по вратите,
крушата го пъди с клони
и шуми сърдито.*

*Вятърът — немирник стар —
свива крехки клони,
през огради покрай сгради
десет шапки гони.
Свири в пукнати гърнета,
по стъклата чука,
гъне белите пранета,
громоли в олука.
Вдига прах пред всяка къща,
дърпа в миг забрадки,
край реката преобръща
непохватни патки.*

*Вятърът — немирник стар —
всичко живо смая,
даже скочи ненадейно
в Лесньовата стая.
Блъсна бялото перденце,
прахуляк навлече,
и подвикна: „Хей, момченце,
ставай, съмна вече!“*

Но подвикнал, спря да вика —

във леглото няма никой!
Вятърът навън изтича,
тука-татък занаднича
и на края го набара
свит на завет до хамбара.
Сви над него, викна „уха“
и в лицето му задуха.
Лесньо скочи и измънка:
„Гледай ти, защо съм вънка?!
Хъм... От тате бе ме страх,
та навън преспах!
Но нали се вричах вчера,
нещо там да изнамеря? —
Исках с ум и много сръчно
да извърша дело мъчно!

Да, крила реших да правя
и със тях да се прославя!“

Лесньо се зарадва, стана,
вря се дълго из тавана
и от ниския балкон,
скочи с някакъв картон.
С ножица ръждива почна
да изрязва бавно, точно.
Много хубавичко става!
Много майсторска направа!
Станаха крила голями,
Лесньо важно ги презрама:
„Хубаво стоят, ура!
А отде пера?“

Постоя смълчан юнака.
Но защо ли се разтака?
Дето казва се — на крачка,
на тавана мъти квачка —
тя е кротка и добричка,

ще я пипне той сегичка!
Лесньо хлътна на тавана,
легналата квачка хвана
и с безжалостни ръце
я проскуба до перце.

Хукна квачката добричка
цяла гола-голеничка.
Но се стресна посред двора —
ще я видят птици, хора!
Ох, беда, натам-насам —
стана бедната за срам!

А на завет под балкона
с бузи зачервени
Лесньо двата си картона
сложи на колени.
Още пооряза, стана,
мери ги отново,
попритисна с пръсти, с длани —
вече е готово.
И перата заналепва,
както той умее,
а сърцето му потрепва,
а душата пее:

„Ой, крила, крила могъщи,
ой, крила мечтани,
ще излитна с вас над къщи,
над гори, поляни.
Ще излитна нависоко,
чак под небесата,
ще погледна нашироко
вредом по земята.
И ще зърна най-подире
някъде козата,
дето толкоз време дия

сред горещината.

Нея в къщи щом докарам,
мама ще ме гали,
тате няма да се кара,
бате ще ме хвали.
Всички ще се радват: «Браво,
видите ли Лесньо,
рече и крила направи —
да, момче чудесно!
Залови се с нещо мъчно,
но не се отчая,
а труди се неотлъчно
и успя на края.
Ой, крила, крила могъщи,
ой, крила мечтани,
ще излитна с вас над къщи,
над гори, поляни.»“

Пее Лесньо, вежди кърши,
екне цяло село,
и след мъничко привърши
мъчното си дело.
Поизпъчи се, крилата
майсторски подхвана,
изравни ги с рамената
и вдървен застана.
Секна дъх, чело намръщи,
тънък врат проточи,
викна: „Ха, крила могъщи!“ —
махна и подскочи.

Но проклетият му вятър
залюля крилата,
грабна ги и заподмята
бързо по земята.
Блъсна ги за миг в олука,

в делвата с помия
и на края с тях усука
Лесньовата шия.
Черната им перушина,
пуста опустяла,
от крилата на главата
полепи се цяла.
Лесньо изруга обаче
и не забеляза,
че от рошаво юначе
на петел замяза.

То дотук добре, търпи се,
но се случи нещо,
от което на момчето
стана му горецо!
Старият петел го зърна
татък от стобора
и ядосан се изпъна:
„Чужд петел във двора!“
Врат разроши, посниши се —
бойна подготовка —
като бесен устреми се
и зашиба с човка.

Лесньо почна да се брани:
„Гледай го глупака!“
Но потънал в люти рани,
хукна, без да чака.
А надолу, а нагоре —
сети се на края —
през прозореца и право
в гостната им стая.
Там набързо се затвори,
седна на кревата
и спасил се от позора,
хвана си главата.

Все пак няма тъй безславно
той да се остави,
по-спокойничко и бавно
всичко ще направи.
Трябва да помисли само,
без да прави грешки,
и ще полети на рамо
с две крила човешки!

КРИЛА БЕЗ ПЕРУШИНА

Лесньо стана от кревата,
в кухнята премина
и премахна от главата
сума перушина.
Поизми се, натъкми се,
хубаво се среса
и възбудено продума:
„Книгите ми де са?
Де е книгата, в която,
мисля, миналото лято
четох как като сокол
хвъркнал майсторът Манол!

Там ще видя аз как става
майсторската им направа!“

И зачете се юнака,
но изстина му мерака —
със крила от як метал
майсторът летял!
Що да прави, ум не стига?
Грабна бързо друга книга.

Там на цветната корица
той видя чудата птица
как лети покрай комина

със крила без перушина.
„Птица ли? — И Лесньо прихна,
смя се, смя се, после стихна. —
Заслужаваш двойка с бой,
туй е прилеп, драги мой!
Той лети като стрела
с две чадърчета-крила.
... Да, чадъри трябва само!
А чадър си има мама,
пък и баба! Е, тогаз
с тях ще литна аз!“

И решил да прави проба
той отвори гардероба,
вляво бутна, вдясно бръкна
и чадърите измъкна.
С тях изскочи пак на двора,
неспокойно ги разтвори,
но помисли миг и рече:
„Дръжките комай ще пречат!
Да, ще пречат при летежа —
трябва да ги режа!“

И без много да се бави,
той чадърите изправи,
със трион затърка мъжки
и отрязва двете дръжки.
Само крайчета остави,
туй нарочно го направи,
иначе, сами кажете,
де ще се държи момчето?

Лесньо с грейнало лице
взе чадърите в ръце
и замаха с тях наслука.
Но отново несполука.
Спря, замислен ги погледна:

„Има нещо тук нередно —
май неравни са крилата
и това им е бедата.
Черният чадър на мама
е с повърхност по-голяма!
Просто нещо — ама на!
Не, това не е злина!
С черния чадър на мама
махна ли един път само,
в същата секунда трябва
два пъти със тоз на баба!

Хайде, хопа!“ — Но, уви,
никак не върви!

Лесньо наш глава приведе —
нека пак да попрегледа.
Всичко е наред, тогава
що така не ще да става?
Дълго си мори главата
свил юмруче под брадата.

... В миг като в екран огромен
затрептя забравен спомен!

Точно тѣй, това бе лани,
тук видяха двама с Яни,
как във вечерния мрак
нещо хвъркаше в зигзаг.
Яни ахна: „Виж ти, пиле!“
Лесньо го поправи: „Прилеп!“
После дръпна го: „Мълчи!“
И опулиха очи.
Прилепа над тях премина,
завъртя се край комина,
подир малко го видяха,
шари над самата стряха.

Покрай нея се полута,
кацна, постоя минута
и увисна на стрехата
нанадоле със главата.
Дълго гледаха двамина.
Прилепа си отпочина
и току се пусна, я!
... Не, не падна — полетя!

„Ясно — сети се умника, —
прилеп от стреха излита —
аз ще литна от дъбът
дето е на Рачов рът.
Тоя дъб, откак се помни,
шири яките си клони
и какъвто е висок,
просто само е за скок.

Но какво ли се разтакам,
хайде, път ме чака!“
Подир час героя стигна,
клон добър намери,
сам на себе си намигна
и се закатери.
С малко мъка изкачи се,
дъх пое дълбоко,
но, погледна и смути се —
беше май високо!
И усети по снагата
ситна пот го бие,
с длан попира си главата,
свят ли му се вие?

Във душата му се вмъкна
някаква тревога:
„То добре е, ако хвъркна,

но ако не мога!?
Туй е, види се, най-мъчно!
Хъм, ще стане каша!
Не, ще скачам аз обаче,
що пък да се плаша?
Срамота, добре, че няма
никого из къра“... —
И разтвори доста храбро
двата си чадъра.
И без страх от висинето
бързо полетя момчето.
Полетя... но към земята —
ето ти я пак белята!

Чу се „бух“, след него „прас“,
а след туй в несвяст.

АХ, КОЗАТА!

Дълго Лесньо тѣй остана
с кълка доста пораздрана.
Но след туй току усети,
някой ближе му вратлето.
Вдигна се с въздишка тежка —
как, да няма нещо грешка?
Не, козата, ах, козата,
хубавелката рогата,
дето щедро от сърце
дава бяло млечице.

Лесньо взе да ѝ се жали,
жално-милно да я гали:
„Как намери ме сама?
Нека да вървим дома!“ —
И след малко рошав, мрачен
на гърба ѝ се покачи,
а козата стегна кръст
и понесе го във тръс.

Щом дойдоха, още в двора
срещнаха ги скъпи хора —
бате Груди, мама, тати —
и замилваха козата.
Но това не трая много,
татко му го викна строго
и ръката му похвана:
„От какво е тая рана?“
Лесньо смънка: „Тате, аз...“ —
Но го сряза леден глас:
„Млък, не искам да те слушам!
Вече ми дойде до гуша.
Дето седнеш, дете станеш,
дете нещичко похванеш,
вечно някакви злини
правиш с твоите леснини!“

„Тате, аз наместо леко
исках мъчно.“ „Млък, ти рекох!
Тез чадъри на що мязат?
Дръжките защо им сряза?
Майка си съвсем отрови!
В къщи всичко си разровил!

Под кровати, по балкони
пълно с рязани картони!
До шишенцето с мастило
размазотил си лепило!
Дето в двора и да мина,
разпиляна перушина!
Гледай, квачката на стола
без перце по нея — гола!
Как ще топли тя яйцата
без перата си, горката?
Вместо нея ти ще мътиш,
та дано уври ума ти!

Тръгвай бързо, хич не стой,
че ще има бой!“

Лесньо тръгва, позастана,
ох, сега пък на тавана —
там е прашно, душно, мрак,
но ще иде, няма как.
Подир малко посред мрака
пред гнездото спря юнака,
повъртя се в тъмнината
и прилекна над яйцата.
Дълго тъй клеча момчето
сам-самичко във къшето.

И сред мисли доста тежки
схвана истини човешки:

Всичко трябва с ум да става!
Ум не влагаи ли, тогава
стават по-големи грешки
и печални смешки!
Да, разбра на края Лесньо,
че в живота няма лесно,
всяко дело, щом е свестно,
трябва да се върши честно!

И разбрал това, той вече
сам пред себе си се врече —
да пасе с любов козата,
да се учи тъй да смята,
че и книга от отряда
да му връчат за награда!
Да излезе пръв за срока
в клас и в авиокръжока!
Вместо „Лесньо“ да му викат —
Спас Андреев ученика!
Тъй се врече... и комай...

Но да сложим край!

Издание:

Добри Жотев. Избрани творби за деца

Издателство „Български писател“, София, 1971

Редактор: Кръстьо Станишев

Художник: Стоян Илиев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.